

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

Katedra pedagogiky a psychologie

**ODRAZ OBLASTNÍHO FOLKLORU V TŘÍDNÍM
VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU V MATEŘSKÉ ŠKOLE**

Bakalářská práce

České Budějovice 2012

**Vedoucí práce:
Mgr. Eva Svobodová**

**Autor:
Hana Kurková**

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích

Hana Kurková

Poděkování

Děkuji vedoucí práce Mgr. Evě Svobodové za trpělivost a odborné připomínky, které mi pomohli při zpracování této bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat kolektivu zaměstnanců z Mateřské školy Dobré Pole, kteří mi pomohli zrealizovat můj projekt a také vedoucím dětského národopisného souboru Palavánek za poskytnuté materiály.

ABSTRAKT

V mé bakalářské práci se snažím ukázat na možnosti a přínos využití oblastního folkloru při tvorbě třídního vzdělávacího programu v konkrétní mateřské škole.

Budu se snažit prokázat fakt, že folklór jižní Moravy dokáže plně pokrýt požadavky Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání k vytvoření uceleného třídního vzdělávacího programu a může se tak stát jeho hlavní programovou náplní.

V teoretické části popisuji zvyky, slavnosti, místní památky a kulturní dědictví jihomoravského kraje a zaměřím se na etnografickou oblast Slovácka a do něj spadající oblast Kyjovska a Podluží. Dále definuji požadavky Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání na tvorbu třídních vzdělávacích programů.

V praktické části vytvářím pro konkrétní mateřskou školu třídní vzdělávací program se čtrnáctidenním projektem „Babička vypráví...“, který je průřezově zdokumentován na přiloženém videozáznamu.

Klíčová slova: folklór, Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, třídní vzdělávací program

ABSTRACT

The aim of this thesis is to explore the possibility of implementing regional folklore in the class education program of a particular kindergarten and emphasize its benefits.

I will try to demonstrate that the folklore of South Moravia can fulfill the class education program building requirements imposed by the frame work curriculum for preschool education in full extent and therefore it can become the essential part of the program.

The theoretical part of my work describes the traditions, festivals, historic sights and cultural heritage of the South Moravia Region with focus on the Slovacko ethnographic region and its Kyjov and Podluži microregions. Further I present the requirements of the frame work curriculum for preschool education in relation to the building of the class education program.

In the practical part I create a class education program for a particular kindergarten. This program includes a fourteen day project named Grandmother Tells, which is video documented. The disk is enclosed.

Keywords: folklore, frame work curriculum for preschool education, the class education program

Obsah

ÚVOD.....	7
1 ČASOVÉ MEZNÍKY, ANEB JAK VZNIKLA DATA VÝZMANMÝCH DNÍ	8
2 FOLKLÓR JIŽNÍ MORAVY	9
2.1 Jižní Morava - Mikroregion Mikulovsko a Mateřská škola Dobré Pole	9
2.2 Lidové zvyklosti a slavnosti	9
2.2.1 JARO	9
2.2.2 LÉTO	13
2.2.3 PODZIM	14
2.2.4 ZIMA	17
2.3 Lidová řemesla.....	22
2.4 Muzea a skanzeny	24
3 POŽADAVKY RÁMCOVÉHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA TVORBU TŘÍDNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU V MATEŘSKÉ ŠKOLE	26
4 TŘÍDNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	28
4.1 Charakteristika třídního vzdělávacího programu.....	28
4.2 Vzdělávací obsah	29
4.2.1 Integrovaný blok PODZIMNÍ ČAS.....	30
4.2.2 Integrovaný blok ZIMNÍ ČAS.....	34
4.2.3 Integrovaný blok JARNÍ ČAS.....	38
4.2.4 Integrovaný blok LETNÍ ČAS.....	41
4.3 Projekt „Babička vypráví...“	43
4.3.1 Evaluaace projektu:	49
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	53
SEZNAM PŘÍLOH.....	55

ÚVOD

Co je nejkrásnější na jižní Moravě? Přece folklór. Co si představit pod pojmem folklór? „Je to část lidové kultury zahrnující slovesné, hudební, dramatické a taneční projevy; je to lidová kultura vůbec.“ (1)

Vinohrady, pestré bohaté kroje, slunečná krajina, cimbálová muzika, nářečí, udržované zvyky, od srdce zpívané písně, živé energické tance, ruční práce, ale také tvrdá práce a hlavně styl života, to je z mého pohledu jižní Morava, ve které jsem vyrůstala a kde žiji dodnes. To, co jsem celý život brala jako samozřejmost, jsem až po začátku studií v jiném kraji začala brát spíše jako vzácnost. V uspěchaném moderním životě lidé sedící dlouhé hodiny u ručních prací, nebo třeba celé rodiny, starající se o svá pole, která jsou jim obživou, působí často jako rarita. Jednoduší je jít do supermarketu a vše si snadnou cestou obstarat tam. Poté se nesmíme divit, narazíme-li na dítě, které neví, kde roste rajské jablíčko, jak se dá užitečně využít kdejaká přírodnina a že krásná hudba a zpěv může vycházet i odjinud než z reproduktoru. Možná to zní trochu nadneseně, nicméně pointa by měla být jasná. Vše, co člověku projde pod rukama, na čem se podílí, o čem přemýšlí, co ho nadchne a okouzlí, to ho vede k chápání přirozených souvislostí. Na tom je podle mého názoru založený folklór.

Všem čtenářům mé práce chci ukázat možnosti a přínos oblastního folkloru při tvorbě třídního vzdělávacího programu v konkrétní mateřské škole. Hlavní výzkumná metoda použitá v mé práci je analýza dokumentů.

1 ČASOVÉ MEZNÍKY, ANEB JAK VZNIKLA DATA VÝZMANMÝCH DNÍ

Lidé měli již od pradávna potřebu zaznamenávat časové úseky a období, které pravidelně ovlivňovaly a udávaly rytmus jejich životu. Dennodenně se setkávali se změnami jako je například světlo a tma. S růstem lidského poznání v oboru astronomie však dochází k detailnějšímu zaznamenávání jevů. Opakující se vzájemné polohy a pohyby vesmírných těles, jako jsou hvězdy, Měsíc a Slunce, umožňují vytvoření lunárních a solárních kalendářů. Těmi se řídily již nejstarší civilizace a ty začaly jednotlivé opakující se jevy oslavovat, čímž se do dnešního kalendáře dochovaly významné dny jako je jarní a podzimní rovnodennost, letní a zimní slunovrat. Od těchto dnů se odvíjí spousta lidových zvyků a obyčejů.

V roce 153 před Kristem dochází ve staré říši římské k uzákonění uspořádání času, který je vytvořen na základě slunečního kalendáře. V roce 46 před Kristem dochází k jeho upřesnění a vzniká juliánský kalendář stanovující **1. leden** dnem Nového roku. Postupně ho přejímají středověké evropské národy a vzniká tak společný jmenovatel všemožných světových kultur.

K našemu novodobému počátku roku je nejbližší zimní slunovrat, který přichází **21. prosince**. V toto datum se začíná prodlužovat den a zkracuje se noc. Ve starých kalendářích tento úkaz nastával již **13. prosince**, a proto se v tento den slaví svátek svaté Lucie, jejíž jméno vychází z latinského lux, neboli světlo. Rozdíl je způsoben přestupem z juliánského kalendářního systému na gregoriánský, který způsobil posun data vpřed.

Další motivy přerušilo na dlouhou dobu křesťanství, které si podle Nového zákona vytvořilo vlastní kalendář. Nový rok se začal odvíjet od narození Ježíše Krista.

V Evropě ovšem nevládla jednota používání jediného kalendáře. Ortodoxní východní církve v čele s pravoslavím se držely juliánského kalendáře a den Nového roku (Božího narození) se ocitl až na dni **6. ledna**, kdy slavíme příchod Tří králů. Staří Keltové slavili Nový rok **1. listopadu**. V tento den zapalovali velké ohně, aby se k nim přišli zesnulí ohřát. U nás známe tento zvyk v podobě „dušiček“.

Evropské západní země, převážně katolicky orientované, přejímaly volnější kalendářní normy přizpůsobené novějším astrologickým propočtům. Ve středověku se ustálil den narození Ježíše Krista na **25. prosince**, takže 26. prosince začínal nový civilní rok. (2)

2 FOLKLÓR JIŽNÍ MORAVY

2.1 Jižní Morava - Mikroregion Mikulovsko a Mateřská škola Dobré Pole

Jižní Morava patří mezi regiony s nejpestřejším folklórním životem v celé České republice. Do ní spadající etnografická oblast Slovácka patří svým stylem života a tradicemi k těm nejvýraznějším.

Mateřská škola v Dobrém Poli, pro kterou v praktické části tvořím třídní vzdělávací program, se nachází v okrese Břeclav a spadá do mikroregionu Mikulovsko. Nejbližší etnografickou oblastí je Podluží, které tvoří část vesnic v okrese Břeclav. Oblast Mikulovska byla v dřívější době osídlena německým a chorvatským obyvatelstvem. Při jejich odsunu docházelo k postupnému osídlování moravským obyvatelstvem a tito lidé si s sebou přinášeli zvyklosti a tradice míst, odkud přicházeli (proto nebylo Mikulovsko striktně zařazováno pod žádnou konkrétní etnografickou oblast). Bylo to zejména Podluží a jiné části Slovácka, například Kyjovsko, ze kterých se v našich končinách udržely lidové kroje- kyjovský a podlužácký.

2.2 Lidové zvyklosti a slavnosti

2.2.1 JARO

Smrtná neděle

Je to starý zvyk praktikující se 14 dní před Velikonocemi (smrtná neděle). Smrtka (také Morena, Morana) je loutka na delší tyči představující končící zimu. V některých částech Slovácka představoval zimu i Smrt'ák. Loutky byly vytvořeny z dřevěného kříže potaženého slámou a byly oblečeny do kusu látky, popřípadě i do částí kroje (rukávce, sukna, zástěra, šátek). Loutka měla lidské rysy a byla zdobena náhrdelníky z vyfouklých vajíček a ulit hlemýžďů. Nést ji mohly pouze dívky. Ty ji s ostatními lidmi za doprovodu různých říkadel spalovaly a házely do vody. Tím se se zimou loučily a dávaly prostor přicházejícímu jaru.

„Smrt, smrt ukrutná,
kyselica nechutná!
Kyselicu sníme
a smrt utopíme!“ (3)

„Smrtná neděle
ptám se já tebe,
kdes poděla klíče,
klíče od země?“

„Smrtná neděle, kdes klíče dala?
Dala jsem je, dala Květné neděli.
Květná neděle, kdes klíče dala?
Dala jsem je, dala Květným pondělkům.
Květný pondělku, kdes klíče poděl?
Poděl jsem je, poděl Zeleným čtvrtkům.

Zelený čtvrtku, kdes klíče poděl?
Poděl jsem je, poděl svatému Jiří.
Svatý Jiří vstal, zemi odmykal,
aby rostla tráva, tráva zelená,
a z ní vykvetla bílá leluja,
hej nám, hej, bílá leluja.“
(4, str. 107)

Obr. 1: Vynášení Smrtky, Mistrín 2010

Obr. 2: Vynášení Smrtky, Mistrín (5)

Po vynesení Smrtky čekala obec obchůzka s májíčkem (také stromeček, líto) mající podobu převážně malého jehličnatého stromku, který děvčata nosí v rukou. Bývá barevně ozdoben například kousky látek, krepového papíru a vyfouklých vajíček. Na vršku májíčku se může také nacházet malá panenka (může také nahrazovat celý májíček), jako symbol plodnosti, přičemž samotný májíček symbolizuje probouzející se přírodu.

Velikonoce

Velikonoce byly svého času jedním z nejvýznamnějších svátků na Slovensku. Na *Zelený čtvrtek* se dodnes na mnoha místech udržuje tradice „zeleného pokrmu“ (špenát). V Lanžhotě nahrazují chlapci s hrkači (mnohdy doprovázeni děvčaty s řehtačkami) zvony v místním kostele a dávají všem vědět, že je čas pro modlitby

(od Zeleného čtvrtku po Bílou sobotu). *Velký pátek* byl ve znamení očisty. Lidé se chodili mýt do řek (myli se i sněhem), aby odplavily všechny zdravotní neduhy. Docházelo také k úklidu domácnosti. Odpoledne na *Velikonoční neděli* dostávala děvčata první „výprask“, jako závdavek (zálohu) na „šlaháčku“, jak se na Podluží říká pomlázce. *Velikonoční pondělí* je jako i jinde charakteristické „šlaháčkou“, za které chlapci dostávají barvené, či škrabané vajíčko. Při dopolední šlaháčce dostane děvče vrbovým proutím spleteným do pomlázky, na Slovácku označované jako „žíla“, ze které se přenáší síla do lidské bytosti. Jan Kružík zachytil ve své publikaci *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží* (1982) následující velikonoční koledu:

„*Stávaj ráno, Mariáno,
dávaj vajca, vyplácaj sa.
Kázali strýc aj tetička,
abys dala dvě vajíčka,
jedno bílé a červené,
šak vám slépkys znesú druhé.*“ (3, str. 21)

Druhý den ráno (úterý) chodí na šlaháčku malá děvčátka. Navštěvují hlavně své příbuzné a známé.

Stavění máje

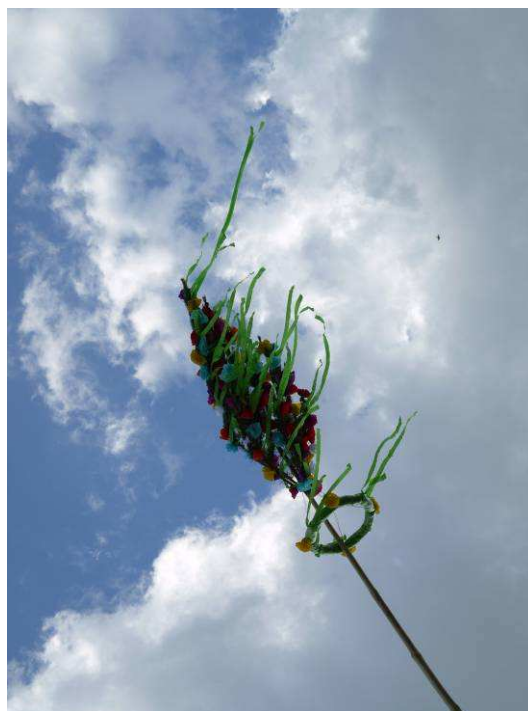
K stavění máje (na Slovácku v ženském rodě „mája“ nebo „májka“) dochází zpravidla 1. května a při hodech. Některé vesnice ji staví pouze při jedné příležitosti.

Mája je vysoký, rovný, převážně jehličnatý strom s holým kmenem a je zbaven kůry. Pouze na vrcholu je zachována koruna, která bývá zdobena zavěšeným kruhem z chvojí, barevnými krepovými fábory a růžičkami. Staví ji ručně muži z vesnice, za pomoci žebříků a lan. Je to zvyk týkající se zejména mladých lidí. Mája symbolizuje život, sílu, zábavu, příchod jaro.

Staví se dva typy májí. „Hlavní“ je postavena pro celou obec (na nějakém významném místě v obci) a malé májky staví svobodní chlapci svým dívkám (před její dům). Zdobení májí je výsadou dívek. Chlapci mají za úkol uchránit hlavní máju před přespolními chlapci, kteří se ji mohou snažit „podřezat“ a tím zostudit celou obec, která se poté musí „vykoupit“. Hlídnou jak ve dne, tak i v noci, kdy nejčastěji k podřezání dochází.

Obr. 3: Stavění máje Březí, zdroj: vlastní

Obr. 4: Stavění máje Březí, zdroj: vlastní

Letnice

Letnice jsou takzvanými svatodušními svátky. Nemají pevné datum. Odehrávají se padesát dní po Velikonocích v datech od 10. května do 13. června. Letnice jsou svátkem symbolizujícím sílu, mládí, krásu a projevy radosti. Hospodyně vyzdobovaly světnice květinami a svatými obrázky, muži na kraji vesnice práskali biči, aby zahnalý čarodějnice, které se v tento den mohou objevit.

Na Slovácku se svatodušní svátky slaví v podobě jízdy králů (nejznámější v Hluku a Vlčnově) a obchůzky královniček. **Jízda králů** je záležitostí chlapců. Ti mezi sebou volí krále. Bývá to většinou mladý chlapec mezi 10-12 lety (musí být panic) jedoucí na bohatě zdobeném bílém koni. Je ustrojen do ženských rukávců a dalších částí ženského kroje, v ústech má bílou růži (nesmí mluvit). S ním jedou dva podobně oblečení pobočníci s šavlemi. Zbytek jízdy tvoří mladí muži z vesnice ve slavnostních krojích. Celá jízda králů tvoří kolem dvaceti jezdců. Charakteristické jsou při jízdě vesnicí „vyvolávky“. Jsou to žertovné verše popisující různé skutečnosti, jsou směřovány konkrétním lidem, žádají o dar králi:

„Hylom, hylom, poslúchajte, horní, dolní, domácí aj přes polní, co vám budu povídati o svatodušním pondělí.“

*„Támhle stojí pěkná lavička,
že tady bydlí šikovná babička.
Ona se na mě pěkně směje
a jistě mě něco do boty přispěje.
Na krála, babičko, na krála“!*

*„Tento pán má pěknou kameru,
určitě od něj něco vyberu.
On se na mě pěkně směje
a určitě mě do boty přispěje.
Na krála, na krála!“*

(2, str.141, 142)

Obdobou chlapecké jízdy králů je **obchůzka královniček**. Dívky mezi sebou vyberou královnu, která při obchůzce kráčí pod tureckým šátkem uchyceným na čtyřech tyčích a ozdobeným květinami. Nesou ho čtyři dívky z její družiny. Oděv dívek není jednotný. Na Podluží se oblékaly do jednoduchých krojů, chodily boso s rozpletenými vlasy a s věnečkem z polního kvítí na hlavě. V ruce nosily ještě talíř s menším věnečkem. Symbolizovaly zchudlou královnu, na kterou při obchůzce vybírají. Na Kyjovsku jsou ustrojeny do slavnostních krojů, pouze některé z družiny nosí na hlavách květinový věneček. V čele družiny jde děvče s májíčkem. Chodí po vesnici a zpívají písně.

Obr. 5: Jízda králů Vlčnov, zdroj: (22)

Obr. 6: Královničky Svatobořice-Mistřín, zdroj: (23)

2.2.2 LÉTO

Dožínky

Starý zvyk spojený s oslavou konce žní, to jsou dožínky. Žnečky a ženci při konci žatvy obilí vytvořili hospodáři většinou kruhový věnec skládající se ze všech druhů obilí na poli. Byl doplněn různými polními květy, nebo bylinami. Hospodář si ho věšel

na viditelné suché místo na statku (například průjezd). Před jarním setím se z věnce mlátilo zrno, které se smíchalo s novým osivem, to mělo zajistit další dobrou úrodu.

Přinášení věnce mělo své tradice. Žnečky a ženci si ozdobili své pracovní nástroje (srp, kosa) kvítím. Průvodem za doprovodu zpěvu a hry například na dudy či harmoniku šli slavnostně dožínkový věnec darovat hospodáři a chtěli po něm „aldamáš“ (hostina za dobře vykonanou práci). Při předávání věnce se říkalo:

<i>„Hospodáři náš,</i>	<i>Jak jsme povláčali,</i>
<i>přijmi věnec náš!</i>	<i>tak jsme aj skosili.</i>
<i>Jak jsme poorali,</i>	<i>Jak sa urodilo,</i>
<i>tak jsme aj požali.</i>	<i>tak sa nám ulevilo!“</i>

Oslava se pořádala buďto u hospodáře na statku, nebo na návsi. Tančilo, zpívalo a hostilo se. Z pole se však nesklízelo úplně vše. Malý kousek pole zůstával přírodě jako dar za její štědrost. Po slávě se muselo zrno z klasů ještě vymlátit cepy, což prováděli muži „mlatci“.

Vinobraní

Vinobraní předcházela na Slovácku tradice s názvem „zarážení hory“ (vinohradu). To se odehrávalo většinou koncem srpna, kdy hrozny začaly dozrávat. Znamenalo to, že do vinohradu nesmí vstoupit nikdo, kdo tam nemá co dělat a nemá v té oblasti vinohrad. Hotaři (hlídači vinic) vztyčili do vinohradu dlouhou tyč (8-10 metrů) ozdobenou věncem z polního kvítí, křížem, sklenicí vína, zralým hroznem a nabodnutým jablkem na špici. Takto přichystaná výstražná tyč se stavěla do vyhloubené díry. Do ní se vhodil ještě kus zralého hroznu. Vinaři třikrát tyč pozvedli a při zpěvu písně *Vinohrady, vinohrady* se hora mohla zarazit. Po celou dobu obřadu zarážení hořel oheň.

2.2.3 PODZIM

Hody

Hody jsou bezesporu nejvýznamnější slavností v každé vesnici či městě na Slovácku. Prestiž obce je hodnocená podle úrovně hodů. Nemají pevné datum, každá obec si je určuje sama. Odehrávají se postupně přibližně od začátku léta až do doby Adventu,

často podle svátku patrona, jemuž je kostel vysvěcen. Přesto se odehrávaly hlavně v pozdějších měsících, kvůli práci na poli.

Hody jsou slavnostnost se zpěvem, muzikou, tancem, obyčeji, slavnostními kroji, barevnými výzdobami, návštěvami známých a příbuzných. Hody pořádá „chasa“ tvořená mladými dívkami a hochy. Při obchůzkách jsou doprovázeni dětmi, ženatými a vdanými. Hlavními aktéry hodů jsou „stárek“ a jeho „stárka“. Těm uděluje starosta obce hodové právo. Rozhodují o dění v obci po dobu hodů, mají také výsadní právo při jejich organizaci. Mohou být vzhledově trochu odlišeni od ostatní chasy (speciální části krojů).

V dnešní době hody nemají takovou podobu jako dříve. Začínaly v neděli a pokračovaly až do úterý. Sobota patřila přípravám a úklidu. V dnešní moderní době se na mnoha místech hody posunuly na pátek (přípravný den), sobotu a neděli. Tento model je častý v obcích na Kyjovsku. Naopak na Podluží se hody konají od zmíněné neděle do úterý. Je třeba zdůraznit, že v každé vesnici probíhaly hody jinak.

Hody v Dobrém Poli (v němž sídlí mateřská škola pro kterou sestavují třídní vzdělávací program) jsou zvyklostně podobné hodům na Kyjovsku, proto podrobněji specifikuji je. V některých obcích je **pátek** je typickým dnem příprav. Mnozí uklízejí své domovy, obecní zaměstnanci upravují ulice, stárci se stárkami chystají místo hodových zábav a hlavně staví hlavní máji a májky před dům děvčatům, starostovi a hlavním stárkům (stejně, jako se staví 1. května). **Sobota** je charakteristická výpravou ke starostovi, kde stárci žádají o „právo“. Následuje zvaní všech obyvatel na hody. Stárci chodí dům od domu s muzikou, za své pozvání často dostávají závdavek v podobě pohoštění či finanční částky. Na oplátku stárci nabízejí doušek vína. Odpoledne se prochází v průvodu k máji, kde se odehrává krojovaná taneční zábava. Často se při ní stárci zaměřují na děti, se kterými „dovádějí“ při různých tanečních hrách. V podvečer chasa odchází na večeri. Po návratu začíná pravá krojovaná taneční zábava pro dospělé. Například na Kyjovsku je charakteristickým symbolem odpolední obchůzky „mláčení kačera“. Přespolní chasa se snaží domácí chase kačera ukrást a dochází k hranému boji o něj (předvedení síly, krásy, mládí). V **neděli** zrána se chasa schází u příležitosti mše v kostele. Následuje oběd, po kterém přichází zvaní druhé části obyvatel na hody, nebo přímo průvod k hlavní stárce. Tam její stárek dostane slavnostně klobouček, zatančí si sólo a přihlížejícím se nabízí víno a koláčky. Opakuje se odpolední zábava s dětmi a večerní taneční zábava (někde končí předáním hodů starým stárkům).

Na Podluží je prvním dnem hodů neděle, přesto se v sobotu odehrává „předhodové zpívání“. V neděli krojovaní chlapci vychází pro druhého stárka, s ním pro prvního a pak jdou pro děvčata do hostince. Odtud všichni odchází ke starostovi pro hodové právo, následuje taneční zábava doprovázená návštěvami přespolních chas. V pondělí jdou krojovaní v průvodu k máji, kde na ně čekají „ženáci“ někdy i s manželkami v mužáckých krojích. Pokračuje zábava. Posledním hodovým dnem je úterý. V některých vesnicích obcházejí chlapci s dechovou kapelou od rána až do večera všechny domy. Lidé jim přispívají do kasičky, za což si s nimi krojovaní chlapci připijí. V podvečer nastává zábava děvčat. Jsou převlečeny v chlapeckých krojích (v třaslavicích). Zpívají vymyšlené písně, ve kterých vtipně něco chválí či kritizují. Sjíždějí se za nimi i děvčata přespolní s obdobným programem. Kolem půlnoci přicházejí chlapci s nacvičenou vtipnou scénkou a zábava pokračuje do ranních hodin, kdy hody končí.

Při všech hodech na Slovácku je velká pozornost věnována přespolní chase. Stárci z domácí chasy přespolním půjčují své stárky k tanci, připíjejí si s nimi, hostí je. V opačném případě by chování znamenalo projev nepřátelství a mohlo by dojít k bitce.

V posledních letech se rozmáhají na Slovácku **dětské hodečky**. Jde o slavnost obdobného charakteru jako jsou klasické hody dospělých. Hlavním důvodem, proč k nim dochází, je zachování tradice hodů podněcováním malých dětí od předškolního věku.

Obr. 7: Obchůzka v kyjovských krojích,
zdroj: Martina Skládlová

Obr. 8: Obchůzka v podlužáckých krojích,
autor: Vítězslav Vaňkát

2.2.4 ZIMA

Svatý Martin

Svátek svatého Martina byl a je dodnes důležitým mezníkem života na jižní Moravě. Je spojen zejména s vínem, pořekadlo: „*Na svatého Martina jiskrná vína*“ je tomu důkazem. V tento den se pořádají ochutnávky speciálních svatomartinských vín, jde o mladé vína nového ročníku. V dřívějších dobách v tento den vrcholilo hodování před předvánočním půstem, který se zahajoval den po svatém Martinu (11. listopadu). V tento den také vrcholilo uzavírání hospodářského roku, končily smlouvy obecním služebníků a pořádaly se obecní porady. (7, str. 188)

Svatý Martin byl voják. Jednoho zimního dne ho zastavil chudý muž a prosil jej o pomoc. Martin neměl nic, co by mohl žebrákovi dát, rozpůlil proto svůj plášť na dva kusy a jeden mu daroval. Když vystoupil z armády stal se knězem a byl prohlášen za svatého.

Svatá Barbora

Tradiční větvíčkou ovocného stromu si svátek svaté Barbory připomínají lidé ve všech oblastech. Legenda praví, že ji otec, bohatý šlechtic, nechal zavřít do věže, aby ji ochránil před nedobrymi lidmi a úmysly. Jeden z jeho poddaných byl křesťan a Barboru k tomuto vyznání obrátil. Když se to dozvěděl její otec, velmi se rozhněval, protože křesťany neměl rád. Barboře se podařilo z věže uprchnout, ale úkryt byl prozrazen. Barbora byla dovedena zpět před otce a soud. Byla odsouzena k popravě. Při cestě na popraviště utrhla větvíčku stromku, která uprostřed zimy rozkvetla. Tak zřejmě vznikl podnět k známé tradici „*barborek*“. (6, str. 110)

Barborky jsou větvíčky jabloní (popřípadě jiných ovocných stromů), které se kolem 4. prosince (svátek svaté Barbory) řežou a umísťují do džbánu s vodou, nebo se sadí do hlíny a dávají se na teplé místo, kterým býval v dřívějších dobách kupříkladu chlív. Dívky jim denně měnily vodu a zalévaly je. Tyto úkony měly své magická pravidla. Dívky na Slovácku musely větvíčky ze stromů trhat vlastními zuby a zalévaly je vodou z úst. Pokud větvíčky na Boží hod vykvetly, měla se do roku chystat svatba.

Barbora byla patronkou hodných dětí. V podvečer svátku chodívaly dívky oděné v bílých šatech s košíkem plných dobrot. Hodné děti odměňovala a zlobivým hrozila metlou. O těchto obchůzkách jsem však na Slovácku žádné zmínky nenalezla.

Svatý Mikuláš

Tradiční mikulášské obchůzky se podle Jana Kružíka a jeho knihy Lidové zvyky a slavnosti na Podluží z roku 1982 praktikují nejen v podvečer svátku (5. prosince), jak jsme zvyklí nyní, ale také v den svátku Mikuláše (6. prosince). V předvečer chodívali strašit starší, následující den chodívali mladší.

S Mikulášem chodívali jeden až dva čerti a anděl. Bývá převlečen za biskupa s dlouhým vousem a v ruce má berli. „Čert bývá ustrojený do obráceného starého kožichu a beranice s rohy, začerněný uhlem či maskovaný škraboškou, z níž visí červený jazyk. Anděl nosí zvonek s košem naplněnými dárky a je oděný v bílých šatech, na nichž má upevněna křídla z bílého papíru.“ (7, str. 189). Dětem se povídalo, že se Mikuláš se svojí družinou spouští za vesnicí po žebříku a mají koš plný dobrot pro hodné děti. Čerti strašili děti nejen svým zjevem, ale také hlasitými zvuky. Za přímluvu rodičů se čert k dětem nepouštěl, to ovšem neplatilo o neposlušných a nebojácných dětí. Před spaním si děti kladly za okno čepice, nebo střevíce, do kterých jim Mikuláš přes noc přinesl dobroty. Nejčastěji to bylo sušené ovoce, pečení čertíci a jiné pamlsky.

Svatý Mikuláš byl dobrosrdečný, štědrý muž (odtud tradice mikulášské nadílky) a díky svým dobrým skutkům se stal jednou z nejoblíbenějších postav křesťanského světa. Byl jedním z prvních biskupů křesťanské církve. Kvůli své víře byl vězněn a mučen, ale i nadále si stál za svým názorem. Jedna z legend o něm praví, že pomohl zadluženému muži, který musel své tři dcery prodat do nevěstince aby se vykoupil z dluhu. Když se to Mikuláš dozvěděl, tajně házel dcerám do pokoje peníze, kterými se z dluhu vykoupil aniž by musel dcery prodat.

Svatá Lucie

Legenda praví, že se Lucie v dětství tajně přiklonila ke křesťanství. Rodiče o jejím vyznání netušili a domluvili sňatek s pohanem. Lucii se po smrti otce podařilo matku přesvědčit, aby slíbený sňatek zrušila. Uražená ješitnost pohanského snoubence vedla k udání tajného vyznání Lucie, které ji dovedlo do věznice. O jejímu zadržení a samotném věznění existuje spousta pověstí. Jedna tvrdí, že si sama v žaláři vypíchla oči a nechala je poslat snoubenci. Jiná tvrdí, že ji do vězení měl odvézt povoz s voly, ti se však ani o kousek nepohnuli, i když je tlačilo „tisíc vojáků“. Další tvrdí, že co by zarytou křesťanku, ji poslali do nevěstince, kde měla být zneuctěna. Lucie ale stála a ani

ten nejsilnější muž s ní nepohnul. Její život ukončil kat bodnutím dýky do hrdla (8, str. 117,118).

Na Podluží byla v 19. a začátkem 20. století tradiční obchůzka Lucek v podvečer 13. prosince (svátek svaté Lucie), kterým se říkalo „*matičky*“. Chodívaly oděné do bílých plachet, měly zamoučený obličej, v ústech velké zuby z řepy a na hlavách hrotek, přes který byla přehozená bílý plachta. Často svým zjevem strašily děti. V rukou držely košík s „vařajkama“, proutím, nebo peroutky peří. Příchod matičky do stavení symbolizoval čistotu. Kontrolovala každý kout a vymetala z nich nečistotu. Na její svátek se nesměl příst len, ani drát peří. Hospodyním, které nedodržely zákaz, nebo měly nepořádek ve světnicích, vyplatila pár ran přes prsty, nebo jim komínem naházela spoustu vřeten do světnice, které musely být do určité doby napředeny. Poslušné hospodyně chválila. Kontrolovala také, jestli nejsou přadlenky lenivé. Pokud byla koudel nehezka, celou ji rozcuchala se slovy:

„Někde jako vlásek, někde jako klásek, někde jako myší ocásek!“ (3, str.97)

Štědrý den

Štědrý den byl na Slovácku ve znamení příprav na štědrovečerní večeři. Muži měli na starost úklid okolo domu a chystání potravy pro domácí zvířata na dobu všech vánočních svátků. Ženy se staraly o úklid uvnitř domu a hlavně o přípravu štědrovečerní večeře. Celý den se udržoval půst, dětem se slibovalo, že pokud se vydrží postit uvidí zlaté prasátko. Své pravidla měla prostřená tabule. Prostíralo se pro sudý počet lidí, pokud byl počet lichý, následující rok někdo zemře. Večeře byla spíše chudá a podávala se většinou s první vycházející hvězdou. Polévka byla většinou luštěninová, nebo česneková. Hlavní chod tvořili „pukance“ sypané mákem, slazené medem, nebo krupicová kaše slazená medem. Po pukancích následovalo sušené ovoce, také koláč či vánočka s čajem. Vánoční stromeček se dříve nevyskytoval (až v průběhu 19. století, byl zdoben ořechy, jablky, drobným pečivem, později kupovanými ozdobami, věšel se na stropní trám, či do okna), dárky téměř také ne. Večer trávil rodina pospolu při vyprávění příběhů a louskání dýňových jadérek a ořechů. Rovněž se prováděly různé zvyklosti magického charakteru, mezi které patří krájení jablka nebo vykuřování domu kadidlem proti zlým duchům. V Hlohovci a Charvátské Nové Vsi (Břeclavsko) se chodívalo koledovat po vsi. (3, str. 98-100)

Štěpánské koledování

Na druhý svátek vánoční se udržovala tradice hry „*Na službu*“. Tato kolední obchůzka dětí je transformací skutečných obchůzek dospělých, kterým na Štěpána končila služba. Měli možnost si vybrat nové hospodářství, kde chtějí následující rok sloužit, a nebo zůstat v tom stávajícím. „Chlapci chodili po domech příbuzných s velkým pečeným koláčem ozdobeným krušpánkem a různobarevnými papírovými proužky a prohlašovali, že přijdou sloužit. Dostávali za svůj slib „závdavek“ (nejčastěji peníze).

Na Nový rok chodila obdobným způsobem děvčata.“ Děti při koledování říkaly:

1. „*Koleda, koleda, Štěpáne,
co to neseš ve džbáně?
Nesu, nesu koledu,
upadl sem na ledu.
Psi se na mňa sběhli,
koledu mi snědli.
Já su malý koledníček
já sem přišel pro trojníček.
Trojníček mňa dajte,
nic sa mňa neptajte.*“
(9, str. 35)

2. „*Koleda, koleda, Štěpáne,
co to neseš ve džbáně?
Nesu, nesu koledu,
upadl sem na ledu.
Psi se na mňa sběhli,
koledu mi snědli.
A ten malý nejvíce,
roztrhal mně střevíce.

Starečku, starengo, strýčku, tetičko!
Já k Vám idu slúžit a chcu závdavek.*“
(3, str.10)

Děti po pohoštění spěchají k další rodině, kde se opět nabízejí do služby.

Tři králové

Převážně dětská obchůzka Tří králů je vázána na legendu o třech mudrcích z Východu, Kašparovi, Melicharovi a Baltazarovi. Jednoho dne je na obloze oslnila výrazná hvězda, která znamenala příchod královského dítěte na svět. Mudrcové se vydali za králem Herodem a narozeného krále hledali. Ten se však narodil v Betlémě Marii a Josefovi. Herodes se bál, že ho nový král připraví o trůn, proto nechal Ježíška hledat po celé zemi. Mudrcové se nechali vést hvězdou, která je k němu přivedla. Hluboce se poklonili a darovali mu zlato, kadidlo a myrhu. Josefovi se ve snu zjevil anděl a poslal je i s Marií a Ježíškem do Egypta. Herodes nechal mezitím pobít spoustu malých chlapců, ale Ježíška nenašel.

V 19. století chodil při dětské obchůzce s dětmi učitel s ministrantem, který vykuřoval dům kadidlem a svěcenou křídou psal na dveře K+M+B a rok obchůzky. Ve 20. století se obchůzka stala doménou hlavně dětí z chudých rodin, kteří za své koledování dostávali drobné pochutiny.

Na den Tří králů se ve většině kostelů světila voda, která měla pro spoustu obyvatel cenu duchovního zlata. Světli si svá obydlí, nemocné, nastávající matky, děti, snoubence, ale také užitková zvířata a zahradu. (7, str. 193-194)

Masopust

Masopust nemá přesně vyhraněné datum konání. Odehrává se v časovém rozmezí od Tří králů (6. ledna) do Popeleční středy, která je čtyřicet dní před Velikonocemi. Je to období veselí se, pořádní slavností, zabíjaček, ale také svateb před velkým předvelikonočním půstem. Na konci tohoto období se odehrávala i třídenní akce spojená s obchůzkou vesnicí. Na Slovácku se tento akt nazývá „fašank“ (také ostatky, končiny) a jeho aktéři „fašankáři“. Ti při obchůzce chodili oblečení do místního kroje se zimními doplňky. V rukou nosili šavle (většinou dřevěné natřené červenou barvou a doplněné chřestivými kovovými kroužky), se kterými při obchůzce tancovali masopustní tanec „pod šable“. Ten se tančil v kruhu s různými proplétacími formacemi. U tance se zpívala za doprovodu hudecké muziky stejnojmenná píseň. Úryvek z písně:

*„Pod šable, pod šable, aj pod obušky,
my všecko bereme, aj plané hrušky.*

*Tady nám nedali, tady nám dajú,
komára zabili, slaninu majú.*

*Ej, běžela ovečka, ej hore do kopečka,
ej, a baránek za ňú, ej vyskočil si na ňu.*

*Teče voda z vinohrada do dolního konca,
staré baby do roboty a mladé do tanca.*

*Három, három, pod kočárom,
dalo dívča fašancárom.*

Fašančári, to sú chlapci,

ošídili dívča v tanci.“ (fašanková obchůzka NS Pálava)

Spolu s krojovanými chlapci chodili v průvodu i masky. Byly to většinou masky zvířat, povolání, etnických menšin, masky ženicha a nevěsty, či smrtky a plaček, nebo pohádkových postav. U každého domu se zastavovalo a přijímalo se. Hospodyně připichovali na hlavní šavli kus slaniny a koblihy. Celé fašankové veselí končilo před půlnocí, kdy docházelo k „pochovávaní basy“. V místnosti se vytvořil krátký smuteční průvod v čele se zahalenou basou. Všichni basu komicky oplakávali při imitovaném pohřbu. Při této příležitosti se humornými verši komentovaly události uplynulého roku.

2.3 Lidová řemesla

Lidové tradice jsou v dnešní době vytlačeny průmyslovou výrobou. Přesto se zejména u starších lidí na Slovácku tradiční výroba zachovává. Bohužel už ne v takovém měřítku. Veřejnost může lidová řemesla obdivovat při některých folklórních akcích a v expozicích muzeí.

Kraslice

Zdobení kraslic má své krajové zvyklosti, techniky, barvy a vzory. Na Slovácku se ve zdobení vajíček dokonce pořádají soutěže a vyskytují se v expozicích lidové tvorby (borkovanské kraslice). Nejznámějšími technikami jsou vosková batika, voskový reliéf, nelepování slaměných výstřižků, vyškrabávání, malování barvami a štětcem, odrátkování a batikování přírodninami s barvením například při vaření v cibulové slupce. Mezi doplňkové techniky patří zdobení látkami, papírem, děrování a rozfoukávání tuše.

Obr. 9: Borkovanské kraslice, zdroj: (24)

Obr. 10: Vnorovské kraslice, zdroj: (24)

Figurky z kukuřičného šustí

Kukuřičné šustí, co by odpadový materiál, našlo své využití z prvků jako podestýlka domácích zvířat. Později se přišlo na to, že šustí je vynikající tvořivý materiál. Vyrábí se z nich pletené košíky a figurky všemožných zvířat, věcí a hlavně bytostí. Šustí se vysuší, poté se zbavuje nečistot a opět se suší. Při práci se pracuje s vlhkým materiálem, aby byl ohebnější a nepraskal. Figurky mají své dlouholeté tradice v Lipově a Vnorovech na Hodonínsku.

Tupeská keramika

V Tupesích na Uherskohradištsku se nachází muzeum „Tupeské keramiky“. Jedná se o keramiku se speciálními vzory, především květinové. V muzeu je expozice domu keramickou dílnou, proto se návštěvníci mohou poučit o tom, jak se v dřívějších dobách keramika vyráběla. Je zde možnost vyrobit si vlastní kousek za doprovodu rad zkušených výtvarníků.

Obr. 11: Tupeská keramika, zdroj: (25)

Hornácká čínovat'

Na Hodonínsku se dodnes vyrábí tento druh tradiční lidové tkaniny. Tvoří se na tkalcovském stavu. Má své charakteristické barvy, vzory a techniku. Používala se na kroje a povlaky peřin. Dnes slouží jako dekorace v domech a na oděvech.

Obr. 12: Hornácká čínovat' zdroj (26)

Lidové kroje

Tvorba lidových krojů je na Slovensku snad nejvýznamnějším řemeslem. Kroje jsou výrazným činitelem všech folklórních akcí. Jejich krása a pečlivost je výsledkem mnohahodinových prací. Výrobou se zabývají konkrétní firmy či podnikatelé, ale také obyčejní lidé. Spousta krojů je vyráběna v kruhu rodiny, takovýto kroj je poté rodinným bohatstvím. Ne jinak tomu bylo v dřívějších dobách.

Jednotlivé etnografické oblasti, nebo větší obce jsou charakteristické svým krojem (28 krojových oblastí na Slovensku).

Obr. 13: Podlužácký kroj, autorka: Alice Vaňkátová

Obr. 14: Kyjovský kroj, zdroj Martina Skládalová

2.4 Muzea a skanzeny

Všechnu lidovou tvorbu lze komplexně shlédnout ve sbírkách jednotlivých etnografických oblastí. Nejčastěji jsou to malá muzea či expozice zaměřená na jednotlivé prvky tvorby (borkovanské kraslice).

Muzeum vesnice jihovýchodní Moravy ve Strážnici

Toto národopisné muzeum v přírodě se začalo budovat v druhé polovině 20. století. Návštěvníci mohou shlédnout původní typy staveb z jihovýchodní Moravy.

V těch se díky tradičnímu zařízení seznamují s jejich běžným životem a prací. Muzeum pořádá prohlídky s průvodcem a má také programy zaměřené na různé věkové kategorie dětí. V průběhu roku se zde pořádají různé tradiční slavnosti (stavění máje, dožínky) a velice poučné je i názorné ukázky tradičních řemesel a běžných prací (košíkářství, tkalcovství, výroba figurek z kukuřičného šustí, výroba bot a další).

Slovácké muzeum v Uherském Hradišti

Muzeum bylo otevřeno v první polovině 20. století. Tvoří ho více objektů a expozic, které se nevyskytují pouze v Uherském Hradišti (Staré Město, Toporná, Kunovice, Vlčnov). Jsou to expozice slovácké kultury zaměřené na výroční zvyky, lidové odívání, tradiční sídlo, výtvarné umění, vinařství a řemesla. Muzeum pořádá přednáškové akce.

Masarykovo muzeum v Hodoníně

Hodonínské muzeum má ve správě odloučená pracoviště ve Veselí nad Moravou (Městské muzeum Veselí nad Moravou), v Kyjově (Vlastivědné muzeum Kyjov) a v Mikulčicích (Slovanské hradiště v Mikulčicích). Lidovými tradicemi a folklórem se zabývá hlavně muzeum ve Veselí nad Moravou, kde je část věnována krojům a zručným výtvarným řemeslům (výšivky, kraslice, keramika). Ve Veselí a v Kyjově se pořádají výukové kurzy ručních prací.

Slovácká chalupa v Dolních Bojanovicích

V Dolních Bojanovicích na Hodonínsku můžeme navštívit nově zrekonstruovanou expozici interiéru zachovalého domu. Děti se seznámí s tím, jak v dřívější době lidé běžně žili. Je zde tradiční vybavení domu se hospodářskou částí.

Větrný mlýn v Kuželově, Bukovanský mlýn

Obě expozice větrných mlýnů se snaží lidem přiblížit dřívější hospodářské postupy při mletí obilí. Kuželovský mlýn je původní, bukovanský mlýn je novostavba. V obou je výstava pracovních pomůcek a přílehlých hospodářských stavení zaměřující se na hospodářskou malovýrobu.

3 POŽADAVKY RÁMCOVÉHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA TVORBU TŘÍDNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) je kutikulárním dokumentem „vymezujícím hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla se vztahují na pedagogické činnosti probíhající ve vzdělávacích institucích zařazených do sítě škol a školských zařízení.“ (10, str. 6).

Základním plánem každé mateřské školy je Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Je to povinný a veřejný dokument, který si každá mateřská škola tvoří přímo pro sebe a měla by podle něj uskutečňovat vzdělávání dětí. Jsou zde zohledňovány všechny faktory, které mohou výuku ovlivnit (umístění mateřské školy, prostorové podmínky a spousta dalších). Je tvořen tak, aby splňoval všechny základní požadavky RVP PV. Ze školního vzdělávacího programu si učitelky jednotlivých tříd v dané mateřské škole sestavují své **třídní vzdělávací programy**, které jsou tvořeny jen pro jejich třídy (sestavují podle individuálních možností dětí ve třídách).

„Třídní vzdělávací program není ucelený a písemně zpracovaný dokument (jako je ŠVP), ale otevřený pracovní plán pedagoga, který je vytvářený, resp. dotvářený, postupně. Je to plán, který pomáhá pedagogovi v průběhu vzdělávacího procesu zajistit, aby vzdělávací obsah odpovídal svým zaměřením i úrovni náročnosti potřebám, možnostem a zkušenostem dětí ve třídě, aby se odvíjel od nejbližšího a známého ke vzdálenějšímu a neznámému, aby již osvojené poznatky a dovednosti byly postupně prohlubovány a dále rozvíjeny apod.“ (11, str. 18).

RVP PV striktně nediktuje jeho podobu. Jak si jej učitelé ve třídě zpracují závisí pouze na nich. Měl by obsahovat vzdělávací bloky, ve kterých je název tématu, jeho cíle a vzdělávací nabídka činností, aby učitel vždy věděl, kam konkrétními činnostmi směřuje.

„Pedagog by si měl při své práci řídit zejména tím, že:

- **třídní bloky si nemusí připravovat na celý rok dopředu** (od toho je zde školní program poskytující pedagogovi základní rámec, který je naplňován v průběhu roku postupně, podle postupu ve vzdělávání dětí)
- každý „třídní blok“ by měl rozpracovávat **postupně a průběžně**, neměl by mnoho psát, ale **prakticky využívat evaluačních činností** (pedagog sleduje, jak vzdělávání postupuje, vyhodnocuje, co se daří či nedaří, zvažuje další možnosti)
- stačí blok jen **nastítnit**, popř. rozpracovat jen **počáteční etapu bloku**, rozvíjet a rozpracovávat blok „za pochodu“ s využitím přirozených okolností (pedagog si všímá okolního dění, vyhodnocuje vzdělávací situaci vzhledem k tomu, co reálný život přináší)
- není třeba striktně dodržovat vše, co je pedagogem plánováno, **odklon od plánu** (zdůvodnitelný) je jevem pozitivním (pedagog zváží a vyhodnotí situaci a dle toho se rozhodne)
- v průběhu vzdělávání je třeba se **zaměřit na děti**, průběžně sledovat jejich projevy (pedagog si stanovuje, čeho je třeba si u dětí všímat, podle čeho lze usuzovat, zda vzdělávání postupuje v souladu se záměry apod.)
- je třeba sledovat také **vlastní kroky** a uvědomovat si také **rizika** (pedagog zvažuje a vyhodnocuje, co se zdařilo, či nezdařilo, jak postupovat, nač dát pozor, čeho se vyvarovat).“ (11, str. 20- 21)

4 TŘÍDNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

„ČAS PLNÝ HER A OBJEVOVÁNÍ“

4.1 Charakteristika třídního vzdělávacího programu

Tento třídní vzdělávací program jsem vytvořila pro Mateřskou školu v Dobrém Poli. Jak jsem již v první kapitole práce psala, škola spadá do mikroregionu Mikulovsko na jižní Moravě. Je to jednotřídní mateřská škola. Ve školním roce 2011/2012 navštěvuje školu 24 dětí (12 děvčátek, 12 chlapců). Z Dobrého Pole navštěvuje třídu 13 dětí, dojíždějících je 11.

Věk dětí	Počet dětí
2	1
3	8
4	8
5	5
6	2

Tab. 1: Věkové složení dětí

Ve třídě je nemluvicí chlapec s diagnostikovanou středně těžkou mentální retardací (5 let) a chlapec (3 roky), který zatím neprodělal žádné vyšetření, ale při práci téměř nespolupracuje a reaguje pouze omezeně. Děti mladší věkové kategorie (2-4 roky) jsou komunikativní, převážně zvládající základy sebeobsluhy. Starší děti (5-6 let) mají přiměřené množství znalostí, jsou komunikativní. Dva chlapci mají diagnostikovanou poruchu pozornosti, ADHD (s hyperaktivitou), ADD (s hypoaktivitou).

VZDĚLÁVACÍ ZÁMĚRY

Hlavním záměrem našeho vzdělávacího programu je rozvoj osobnosti dítěte, jeho individuality, jeho vzdělávacího potenciálu s citovým postojem vůči rodině, ostatním lidem, světu kolem nás, přírodě, historii i tradicím.

Snahou je, aby dítě samo projevilo zájem poznávat nové věci, kamarády, hry, písničky, které mu dopomohou k rozvoji zručnosti, dovednosti a k získání správných návyků chování, hygieny a sebeobsluhy.

HLAVNÍ VZDĚLÁVACÍ CÍLE

- prohlubování citové vazby k blízké přírodě a vnímání krásna
- udržování lidových tradic a zvyků, citové sounáležitosti s rodným krajem
- rozvíjení komunikativních dovedností dětí
- rozvíjení samostatnosti dítěte a jeho zdravého sebevědomí
- rozvíjení vztahu k sobě i druhým v souladu s lidskými hodnotami
- vést děti k zdravému životnímu stylu a uvědomění si odpovědnosti za své chování a jednání

CO BUDEME PRŮBĚŽNĚ SLEDOVAT

- aktivitu, zájem a spokojenost dětí
- chování dětí
- rozvoj vztahů mezi dětmi
- přínos činností
- rozvoj řeči
- vhodnost integrovaných celků

4.2 Vzdělávací obsah

Obsah vzdělávání je rozdělen do čtyř integrovaných bloků podle ročního období. Pod každý integrovaný blok spadají přibližně tři menší bloky závislé na aktuálních měsících.

PODZIMNÍ ČAS je rozdělen na „*Čas seznamování*“, který se svou náplní zaměřuje na adaptační fázi vzdělávání po vstupu dětí do mateřské školy, poté na „*Čas sklizení*“, který se zabývá sklizní plodů podzimu, jejich vůní, chutí a barvami, a na „*Čas padajícího listí*“, pomocí kterého se staneme pozorovateli krásných přírodních scénérií, seznámíme se s přírodninami, zvířecí i naší lidskou rodinou.

Druhý integrovaný blok ZIMNÍ ČAS nás přenese přes „*Čas těšení*“, kdy se pozdravíme s Mikulášem, Lucií a Barborkou a společně oslavíme Vánoce, k „*Času zimního dovádění*“, kdy si vytrénujeme kondici při zimních sportech, nezapomeneme na správné oblečení, seznámíme s Třemi Králi a budeme se chystat na zápis žáčků do první třídy, a k „*Času veselí a maškarád*“, kterému bude vévodit fašank a jeho průvod s tradicemi, tanci a písněmi.

Třetí integrovaný blok s názvem JARNÍ ČAS nás svým „*Časem probouzení*“ seznámí s pomalu se blížícím 1. jarním dnem. Zaměříme na změny v přírodě díky

přicházejícímu jaru, seznámíme s potřebnými pracemi na zahrádce, pobavíme se o domácích zvířátkách a budeme si vyprávět o knížkách. Aby se nám nevrátila zima, vyneseme Morenu. Následující „*Čas nového života*“ nás zavede k zvířátkům na polích, v lese a u rybníka, oslavíme Den Země, zaměříme se na velikonoční tradice, nazdobíme si vajíčka, naučíme se říkanky na „šlahačku“. Díky teplejšímu počasí se vydáme do dopravního provozu a procvičíme si všechny dopravní situace, aby se nám na silnici nic nestalo. „*Čas květů*“ nás zavede do království květin a všemožných kvítků, kterými společně s básničkami a písničkami potěšíme maminky u příležitosti Dne matek. Postavíme si májku na znamení našeho přátelství.

Posledním z integrovaných bloků je LETNÍ ČAS, který nám svým „*Časem oslavování*“ zpříjemní konec roku. Podnikneme zajímavý výlet za zvířátka do ZOO, navštívíme divadlo a v celé své kráse předvedeme malé vystoupení v krojích na místních babských hodech. Rozloučíme se s předškoláky a užijeme si poslední společné chvíle před prázdninami.

4.2.1 Integrovaný blok PODZIMNÍ ČAS

Čas seznamování- měsíc září

Zaměřujeme na adaptaci nově přichozích dětí do naší mateřské školy. Seznamujeme se s novými kamarády, prostředím, svojí značkou a také s našimi zaměstnanci. Pomůžeme dětem zvykat si na nový životní rytmus. Seznámíme se s pravidly soužití v mateřské škole. V tomto období klademe na děti méně náročné cíle, samotný vstup je pro mnohé i tak příliš náročný.

Dílčí vzdělávací cíle:

- rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních)
- osvojení si základních poznatků o novém prostředí a nových lidech ve školce a v prostředí, ve kterém žije
- získávání přiměřené citové samostatnosti
- seznamování se s pravidly třídy
- navazovat dětská přátelství
- vytváření základů osobní hygieny a sebeobsluhy

Hlavní činnosti:

- vedení jednoduchým dialogů na seznamující témata: Kdo jsem? Co mám rád?
- poznávání nových míst ve školce a v jejím okolí

- jednoduché seznamovací hry- například „pavučina“
- volná hra ve třídě a na zahradě
- činnosti vedoucí k pochopení pravidel ve školce- podílení se na tvorbě pravidel, smyšlené motivační příběhy o významu pravidel, kresba pravidel
- procvičování základů osobní hygieny a samoobsluhy v oblastech stolování, oblékání, úklidu

Očekávané výstupy:

- překoná strach, stud a komunikuje s učiteli i vrstevníky- umí si říct co chce, potřebuje, popřípadě jak se cítí, co ho trápí, odpoví na jednoduché otázky- Jak se jmenuješ? Máš bratříčka/sestřičku? Jak ti doma říkají? Co rád jíš?
- respektuje vrstevníky i dospělé- například se podělí o hračku, reaguje na instrukce učitele
- zapojuje se do společných činností a her
- orientuje se ve školce- ví, kde je třída, koupelna, šatna a jiné
- ví, jak vypadá školka, školní zahrada a přilehlé okolí
- pozná svoji značku a chápe její systém
- na určitou dobu se odloučí od svých rodičů a blízkých, je aktivní i bez jejich opory
- svleče/obleče se, dodržuje postup při mytí rukou, vykonání potřeby, přinese/odnese si jídlo
- chápe a dodržuje pravidla, dokáže si je zdůvodnit

Čas sklizení- měsíc říjen

Pokračujeme dál v posilování a rozvíjení vzájemné komunikace dětí, pohody a vztahů ve skupině a s rozvojem znalostí o přírodě s využitím podzimních námětů o sklizni plodů, barev podzimu a podzimního počasí.

Dílčí vzdělávací cíle:

- rozvoj komunikativních dovedností
- uvědomění si vlastního těla a rozvoj jemné a hrubé motoriky
- osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví a vytváření si základů zdravého životního stylu
- osvojení si poznatků a dovedností potřebných k ke sklizni ovoce
- rozvoj slovní zásoby- žebřík, vinohrad, traktor, bedna

- využívání všech smyslů při poznávání přírody a prostředí, ve kterém žijeme
- vytvářet pozitivní vztah k intelektovým činnostem
- prohlubovat znalosti významu pravidel ve třídě
- vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu a přizpůsobivosti)
- vytvoření podvědomí o sounáležitosti člověka s přírodou a se světem
- osvojení si poznatků o sklizni plodů, vlastnostech, jejich následného využití či uchování a významu péče o přírodu
- rozvoj paměti a pozornosti

Hlavní činnosti:

- vedení rozvinutějších rozhovorů, monologů
- činnosti zaměřené k poznávání lidského těla a jeho částí
- jednoduché hry s lokomočními pohybovými činnostmi (chůze, běh, skoky, poskoky, lezení) a nelokomočními pohybovými činnostmi (změny poloh a pohybů těla na místě)
- tematické básničky, písničky a pohádky ke sklizni ovoce a práce na zahradě
- výtvarné práce s hlavními motivy ovoce- jablko, hruška, hrozen, švestka
- prohlížení si knížek s tematikou ovoce a zeleniny a jejich sklizení
- přímé pozorování a pomoc se sklizní plodů (ovocné stromy na školním pozemku)
- poznatky o druzích ovoce, zeleniny, o skladování, o významu a přínosu lidem
- ochutnávka ovoce a zeleniny a jejich kresba či malba
- volná hra

Očekávané výstupy:

- je schopný vést rozhovor s dospělými i dětmi ve školce, zvládá i přiměřený monolog
- zvládá kolektivně přednést jednoduchou básničku, písničku
- zkouší koordinovat netradiční pohyby a polohy těla
- všímá si, co všechno je potřeba udělat při sběru a zazimování ovoce a zeleniny
- ví, jak vypadá ovoce ze zahrádky
- vystihuje detaily ovoce při výtvarných činnostech
- vnímá, že je zajímavé dozvědět se nové věci
- chápe význam proč pěstujeme plody a staráme se o přírodu

- ví, jak chutnají jednotlivé plody ze zahrádky, zná jejich vlastnosti- barvu, tvar, vůni a ostatní
- prožívá radost ze zvládnutého a poznaného
- pomáhá si navzájem s druhými lidmi při práci, ví, že kolektivní práce má své pozitiva

Čas padajícího listí- měsíc listopad

Zpočátku si povíme zajímavosti o dušičkách a jejich obdobě ve světě. Pozorujeme a poznáváme proměnlivost přírody v tomto období, její rozmanitost a harmonii. Rozvíjíme estetický vztah k přírodě, vnímáme krásy barevné podzimní přírody, listů, přírodnin a využíváme je při výtvarných i jiných činnostech. Postupně se začneme připravovat na zimu se zvířátky, přijede nás navštívit Martin na bílém koni a seznámíme se s našimi rodinami.

Dílčí vzdělávací cíle:

- zdokonalování se v oblasti hrubé a jemné motoriky
- zdokonalování se v mluveném projevu při popisu vlastní rodiny
- rozvoj tvořivosti, fantazie a sebevyjádření- ve výtvarných a dramatických činnostech
- osvojování si poznatků a dovedností vedoucí ke zdraví
- rozvoj řečových a jazykových dovedností (vnímání, naslouchání, porozumění, výslovnost, vyjadřování)
- seznamování se s tradicí dušiček a sv. Martina
- osvojování si vlastností přírodnin
- seznámení se s proměnami v přírodě

Hlavní činnosti:

- výtvarné činnosti s přírodninami
- námětové a dramatické hry na zvířátka
- básničky a písničky o podzimu
- oblékáme se do chladného počasí
- seznámení s mají rodinou- představení rodiny na fotografii- volný popis dítěte
- hry sloužící dítěti k seznámení se s různými povoláními- pantomima
- příjezd svatého Martina

- procvičování přídavných jmen- vnímání vlastností věcí- jemné, teplé, drsné, žluté a pod.
- pozorování přírody a jejích proměn
- volná hra

Očekávané výstupy:

- zvládá práci s výtvarnými pomůckami- správné držení pracovního náčiní, dodržení postupu a čistoty práce
- zná poznatky o zvířatech žijících ve volné přírodě- vzhled, potrava, obydlí
- vyjadřuje svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech, myslí kreativně
- vyjadřuje smysluplně myšlenky alespoň v krátkých větách
- zná přiměřené informace o své rodině, zajímá se o ně
- zná nová slova a aktivně je používá- druhy povolání
- vytváří si představu o různých druzích povolání
- vnímá umělecké a kulturní podněty
- pojmenuje vlastnosti věci- barvy, texturu apod.
- všimá si změn v přírodě, dokáže je pojmenovat

4.2.2 Integrovaný blok ZIMNÍ ČAS

Čas těšení- měsíc prosinec

Tento blok je zaměřen především na seznamování dětí s lidovými zvyklostmi a tradicemi, které k adventu a k Vánocům neodmyslitelně patří. Přivítáme Mikuláše, seznámíme se s Barborkou a Lucií. Pro děti bude také významná vánoční besídka- poprvé předstoupí před veřejnost. Budeme se učit básničky, koledy, tanečky a možná si zdramatizujeme příchod Ježíška na svět. Na závěr si upečeme perníčky a při zvuku koled si ukážeme, jaké tradice můžeme doma vyzkoušet s mámou a tátou.

Dílčí vzdělávací cíle:

- osvojení si věku přiměřených praktických a vědomostních dovedností vztahující se k tradičním svátkům
- rozvoj vlastní tvořivosti
- procvičování jemné a hrubé motoriky
- vytváření pozitivního vztahu k záměrnému učení- koledy, básničky
- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti) při vánoční besídce

- rozvoj kultivovaného projevu a odvážného vystupování před lidmi
- získání sebevědomí a sebedůvěry
- zažít si pocit z obdarování druhého člověka

Hlavní činnosti:

- lidové tradice a zvyky- svátek sv. Barbory, sv. Lucie, sv. Mikuláše, Štědrý den, pečení cukroví, vánoční stromeček, jmelí, rybí šupina, zlaté prasátko, házení pantoflem, pouštění lodiček, krájení jablka, chléb mazaný medem, lití olova, koleda, štěpánské koledování
- pojmy: advent, adventní kalendář, baňka, betlém, vánočka
- estetické a tvůrčí aktivity- výroba vánočních dekorací z přírodnin- například adventní věnec, výroba dárečku blízkým
- přednes, recitace, dramatizace, zpěv u příležitosti vánoční besídky
- vytváření pohody a harmonie při společných pracích- pečení a zdobení perníků, zdobení vánočního stromečku, výzdoba třídy, zpěv koled
- volná hra

Očekávané výstupy:

- zná lidové zvyky a tradice- zná jejich význam, zkusí si je
- vytvoří vlastní výtvarnou práci (dekorace, dáreček)
- zvládá jednoduché pracovní úkony (udržovat při/po práci pořádek apod.)
- záměrně se soustředí na manuální činnosti a udrží pozornost při besídce
- uvědomuje si příjemné i nepříjemné pocity (lásku, soucítění, radost, strach, smutek)
- má radost ze svého úspěchu, z úspěchu ostatních a společného úspěchu
- vnímá a pozitivně reaguje na kulturní dědictví- koledy, příběhy
- naučí se zpaměti krátké texty (říkanky, písničky)
- zná pocit radosti z obdarování druhého člověka

Čas zimního dovádění- měsíc leden

Po vánočních svátcích plných klidu a míru nás navštíví Tři králové a po nich si rozproudíme krev v žilách při dovádění v zimní krajině. Ukážeme si, co všechno se dá se sněhem i na sněhu dělat a budeme sportovat. Využijeme mrazíků kreslících na okno k seznámení s geometrickými tvary a vytvoříme si pokusy se skupenstvím vody. Myslet budeme nejen na své zdraví v zimním období, ale také na zvířátka.

Na mnohé bude čekat zápis do 1. třídy základní školy, proto si ukážeme, jak to v takové škole chodí.

Dílčí vzdělávací cíle:

- seznámení se s tradicí Tří králů a odlišnými barvami pleti
- osvojení si poznatků o zimních sportech a prevenci úrazů
- osvojení si poznatků těla a jeho zdraví
- příprava dětí na významný den- zápis do první třídy
- prohloubení společenského chování (pozdravy, poděkování, neskáču do řech apod.)
- seznámení se s novým místem- škola
- rozvoj matematických představ- geometrie, číselná řada 1-6

Hlavní činnosti:

- hra na Tři Krále jdoucí k Ježíškovi
- ukázka jiných kultur (barva pleti, přiblížení jejich života a kultury)
- lokomoční pohybové činnosti (chůze, běh, skoky), nelokomoční pohybové činnosti (změny poloh a pohybů těla na místě) a jiné činnosti (základy zimních sportů)
- pokusy se skupenstvím vody
- činnosti zaměřené k poznávání částí lidského těla
- příležitosti a činnosti směřující k prevenci úrazů a nemoci (jak se chováme v zimním období venku, jak se oblékáme)
- činnosti přibližující dětem školní prostředí- námětová hra „na školu“
- návštěva základní školy
- rozvoj fantazie a kreativity při výtvarně-matematických operacích
- volná hra

Očekávané výstupy:

- zvládá přizpůsobit svůj pohyb na ledě, sněhu
- rozlišuje, co zdraví prospívá/škodí, chová se tak, aby v nepříznivých podmínkách neohrožoval své zdraví, ví jak se oblékat v zimě
- verbálně reaguje na dotazy učitele a spolupracuje s ním při zápisu do školy
- uplatňuje návyky ve společenském chování

- rozpozná geometrické tvary a přirovná je k běžným věcem (kruh- míč, trojúhelník- střecha apod.), vytvoří obrazce z geometrických tvarů
- pozoruje nové prostředí, vytvoří si názor na toto prostředí

Čas veselí a maškarád- měsíc únor

Seznámíme se s událostí fašanku. Vytvoříme si masky na maškarní ples, který si sami ve třídě uspořádáme a budeme společně slavit, hrát soutěže a tančit. Nezapomeneme ani na svatého Valentýna a jaké je to „mít rád“, na zahrádkách objevíme sněženku a zaměříme se na pohádkovou říši, ve které žije spousta kouzelných postav.

Dílčí vzdělávací cíle:

- osvojení si pohybových dovedností při tanci
- vytváření pozitivního vztahu ke společným činnostem
- rozvoj řečových schopností
- rozvoj kulturně-estetických dovedností
- rozvoj pozitivních citů k druhým lidem
- vytvoření podvědomí o mezilidských morálních hodnotách- dobro/zlo
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách- k lidem starým, mladým, ke zvířatům, přírodě

Hlavní činnosti:

- fašankové tradice- pochováání basy, smažené koblihy, slanina, mečový tanec, tučný čtvrtek, taneční neděle, masopustní pondělí, maškarní úterý popeleční středa
- tanec (individuální, párový, skupinový)
- hry a činnosti vedoucí k pozitivním citům vůči druhým lidem a k fyzickému kontaktu s vrstevníkem- pohlazení, objetí
- zorganizování a výzdoba maškarního plesu
- práce s literárními texty- dramatizace, kresba scén z pohádek
- čtení pohádek a jejich rozbor- zažití si pozitivních, ale i negativních situací z pohádek
- volná hra

Očekávané výstupy:

- zvládne základní pohybové dovednosti při tanci ve skupině, páru, individuálně
- vědomě napodobí jednoduchý pohyb podle vzoru
- sladí pohyb se zpěvem
- nalézá nová řešení, nebo alternativy k již vytvořeným- jak bude pokračovat pohádka, jak by se dal tento problém vyřešit
- vyjadřuje smysluplně své názory, myšlenky, pocity
- je citlivý k druhým lidem a bytostem
- nebojí se fyzického kontaktu s jinou osobou- pohládí, obejmou
- spolupracuje s ostatními

4.2.3 Integrovaný blok JARNÍ ČAS**Čas probouzení-** měsíc březen

S pomalu se blížícím prvním dnem si budeme vychutnávat okamžiky v měnící se přírodě- pod zbytky sněhu vykvétají první kytíčky, sluníčko nás začíná hřát. O všech těchto i dalších změnách si budeme povídat. Aby se nám zima už nevrátila vyneseme Morenu. Zaměříme se také na potřebné úpravy zahrádky po zimě. Díky měsíci knihy se budeme učit jak s knihami zacházet, a také se v nich naučíme hledat zajímavé informace.

Dílčí vzdělávací cíle:

- rozvoj záměrného využívání všech smyslů
- vytváření si představ o změnách v přírodě na základě roční doby
- rozvoj řečových schopností vedoucích k pojmenování svých pohnutek
- rozvoj jemné motoriky a schopnosti dodržet pracovní postup při výtvarných činnostech
- seznámení se s tradicí vynášení Moreny
- osvojování si poznatků a dovedností předcházející čtení, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka

Hlavní činnosti:

- pozorování rozdílů mezi zimní a jarní přírodou
- společné debaty o jarních rozdílech v přírodě
- kresba, malba a origami jarních květů

- drobné práce na školní zahradě
- vynášení Moreny
- prohlížení knížek
- návštěva knihovny
- výroba ručního papíru a třídní knihy
- volná hra

Očekávané výstupy:

- pozná charakteristické znaky jara
- pojmenuje rozdíly v přírodě v závislosti na ročním období
- samostatně vyjádří své domněnky a postřehy
- zvládne přiměřeným výtvarným způsobem ztvárnit jarní květiny
- ví, jaké pracovní úkony jsou na zahradě nutné provést a vyzkouší si je
- vytvoří si pozitivní vztah ke knihám a správně s ní zachází
- zná pracovní postup při výrobě recyklovaného papíru

Čas nového života- měsíc duben

S blížícími se Velikonocemi se seznámíme se spoustou poznatků o těchto svátcích. Naučíme se nové básničky a písničky s velikonoční tematikou, naučíme se zdobit vajíčka a povíme si zajímavosti o rodících se mláďatech zvířat z přírody okolo nás. Díky teplejšímu počasí se vydáme do dopravního provozu a procvičíme si všechny dopravní situace, aby se nám na silnici nic nestalo. Na konec při společném táborovém ohni spálíme čarodějnici.

Dílčí vzdělávací cíle:

- seznámení se s tradicemi Velikonoc
- rozvoj jemné motoriky a opatrnosti při barvení vajíček
- záměrně se naučit básničky na „mrskačku“
- všimnout si zajímavostí ze zvířecí říše
- naučit se pojmenovat mláďata zvířat
- rozvoj záměrného využívání všech smyslů v dopravním provozu
- vytvoření si povědomí o základních pravidlech silničního provozu
- poznání tradice Filipojakubské noci- pálení čarodějnic
- rozvoj fantazie při otázce „Jak vypadá čarodějnice?“

Hlavní činnosti:

- činnosti vedoucí k seznámení se s tradicemi Velikonoc- původ, Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota, Květná neděle, Velikonoční pondělí, básničky, pomlázky, „kočičky“, beránek
- výtvarné aktivity- zdobení kraslic, velikonoční dekorace
- pracovní činnosti- setí pšenice a řeřichy
- pozorování zvířat na dvorku, na poli, v lese, u rybníka
- hry a aktivity na téma dopravy, cvičení bezpečného chování v dopravních situacích, kterých se dítě běžně účastní
- společné pálení čarodějnic
- volná hra

Očekávané výstupy:

- zná velikonoční tradice
- umí přednést básničku na „šlahačku“
- umí si vytvořit kraslici a velikonoční dekoraci
- zná pracovní postup sázení semínek, ví, jak se o ně starat
- ví, jak se chovat v dopravním provozu- zná semafor, přechod pro chodce, pravidlo rozhlédnutí se
- popíše představu své čarodějnice
- zná tradici pálení čarodějnic

Čas květů- měsíc květen

1. máj je lásky čas. Protože se máme rádi, políbíme se pod rozkvetlou třešňí a postavíme si májku na znamení vzájemného kamarádství. V zahrádkách, na stromech, v lesích a loukách všechno kvete a žije. Užíváme si prvních teplých slunečních paprsků. Trávíme spoustu času v přírodě a pozorujeme, co nového se v ní přihodilo. Maminky mají svátek. Protože jim chceme udělat radost, nacvičíme nové básničky, písničky a třeba i divadélko, vyrobíme dárečky pro radost a uspořádáme besídku pro maminky.

Dílčí vzdělávací cíle:

- rozvoj prosociálního chování a efektivní komunikace
- nebát se projevit city k přátelům, nebát se tělesného kontaktu- pohlazení, polibek
- podpora pozitivních vztahů k rodině, vrstevníkům a ostatním lidem
- rozvoj a užívání všech smyslů- vůně, vzhled, povrch, změny v prostředí

- rozvoj fyzické zdatnosti- rozvoj pohybových zdatností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé a jemné motoriky
- seznamování se s pravidly chování při hře
- trénink sebedůvěry při vystupování před cizími lidmi

Hlavní činnosti:

- hry podporující prosociální chování- například polibek pod rozkvetlým stromem
- práce s přírodními materiály- výroba dárku, zdobení májky
- stavba májky
- pozorování fauny a flóry v lese, na louce, ve školní zahradě a v zahrádkách u domů- například prohlížení hmyzu, listů a květů pomocí lupy
- pohybové hry na čerstvém vzduchu- hry s pravidly, volná hra
- tematické básničky, písničky a tanečky
- besídka pro maminky

Očekávané výstupy:

- nebojí se dát kamarádovi polibek z přátelství, pohladí, obejmě
- vnímá a rozlišuje pomocí všech smyslů a pojmenuje to, co okolo sebe vidí
- vnímá souvislosti v přírodě- živočichové, příbytky, potrava, práce
- umí pojmenovat vlastnosti věcí, přírodnin
- má povědomí o vzájemné vazbě mezi pohybem/pobytem na čerstvém vzduchu a zdravím
- respektuje předem vyjasněná a dohodnutá pravidla při hrách
- zorganizuje hru
- uvědomuje si své limity- silné a slabé stránky
- správně vyslovuje, ovládá dech, tempo a intonaci řeči u přednesu
- vnímá, co si druhý přeje a co potřebuje, vychází vstříc domluvou
- hledá kompromisy při řešení sporů

4.2.4 Integrovaný blok LETNÍ ČAS

Čas oslavování- měsíc červen

Čeká nás poslední měsíc školního roku, který si pořádně užijeme. Začneme významným Dnem dětí, který společně oslavíme velkou akcí s rodiči při společném táboráku. Pojedeme navštívit zvířátka do zoologické zahrady a navštívíme divadlo. Protože budou ve vesnici „babské hody“, připravíme si malé vystoupení v krojích.

Budeme se pomaličku loučit s dětmi, které budou od nového školního roku prvňáčky a připravíme se na nadcházející hlavní prázdniny. Budeme si povídat o místech, kam se chystáme, a tak společně prozkoumáme různá místa naší i cizí země.

Dílčí vzdělávací cíle:

- rozvoj kultivovaného projevu při vystoupení na besídce a babských hodech
- trénink rychlé reakce na podmět- hry na zahradě
- rozvoj sebedůvěry a sebeovládání při hrách
- trénink záměrného sledování podstatných skutečností při divadelním vystoupení a v zoologické zahradě
- seznamování se se světem kultury a společenskými pravidly v kulturních zařízeních
- rozvoj společenského i estetického vkusu
- rozvoj slovní zásoby- divadelní terminologie- jeviště, opona, orchestr, herec, kulisa, scénář
- rozvoj kreativity při neverbálních druzích komunikace
- vytvoření si představ o jiných kulturách, místech naší republiky, Země

Vzdělávací nabídka:

- dobrodružné společenské hry- oslava Dne dětí
- povídání o místech, kam jezdíme na prázdniny- v České republice i v zahraničí
- pantomima- „Co budu dělat o prázdninách?“
- výlet do zoologické zahrady
- návštěva divadelního představení
- vystoupení na babských hodech- tanec vrtěná, kolečko, verbuňk
- slavnostní rozloučení s prvňáčky
- skupinové hry na zahradě
- volná hra

Očekávané výstupy:

- zvládá základní pohybové dovednosti a orientaci při hrách v prostoru
- dodržuje dohodnutá a předem stanovená pravidla her
- osvojí si poznatky o místech naší i cizí země, seznámí se s různými kulturami
- zvládá pantomimicky vyjádřit zadaný a vymyšlený děj
- vnímá umělecké a kulturní podněty nových míst, pozorně a se zájmem sleduje

- uplatňuje normy společenského chování
- popíše nově poznané místa a zážitky z nich
- aktivně používá nová slova
- těší se z hezkých a příjemných zážitků
- beze strachu vystoupí na místních hodech
- všímá si pocitů svých i druhých při loučení se školáky

4.3 Projekt „Babička vypráví...“

Hlavním cílem tohoto projektu je seznámení dětí s přicházejícími adventními a vánočními tradicemi. Prostřednictvím následujících činností se dětem snažím zprostředkovat tradiční adventní období našich babiček či prababiček.

Období realizace: Advent

Doba trvání: 2 týdny (5. 12. 2011- 16. 12. 2011)

Věková skupina: 2,5 – 6 let

Dílčí vzdělávací cíle:

- seznámení dětí s některými adventními a vánočními lidovými tradicemi z našeho kraje
- rozvoj prosociálních vztahů a přátelství
- seznámení dětí s technologickým postupem výroby adventních perníčků a potřebnými surovinami
- vytváření podvědomí o rovnocenném vztahu přírody a člověka
- seznámení s přírodními materiály (popcorn, chvojí, lýko, jmelí)
- osvojování si péče o přírodniny- „barborky“, chvojí
- vytváření estetického prostředí třídy/školky
- seznámení s moravskou vánoční koledou „Pásli ovce Valaši“ doprovázenou klavírem a nástroji z Orfeovy sady
- rozvoj slovní zásoby o nářeční slova (vařajka, vinšovat, panimáma, pantáta, kroj)
- seznámení dětí s tradičním oděvem- dětský všední kyjovský kroj, dívčí podlužácký mánes
- rozvoj jemné motoriky a sluchového vnímání

Očekávané výstupy:

- zná zvyky, vyzkouší je a zná jejich význam
- spolupracuje s kamarády při společné práci, dokáže se s nimi domluvit

- podílí se na pečení perníčků- válí těsto, vykrajuje, zdobí hotové perníčky
- ví, jaké suroviny patří do těsta, pozná rozdíl mezi moukou a cukrem
- pečuje o větvičky „barborek“ sloužících k dekoraci (vyměňuje vodu, rosí)
- využije přírodní materiál k dekoraci místnosti
- zazpívá koledu „Pásli ovce Valaši“
- zahraje na dřívka a triangel, ovládá správnou techniku hry
- zná význam nářečních slov

Hlavní činnosti:

- **POVÍDÁNÍ O SVATÉ BARBOŘE**

Zvyklosti:

- řezání větvíček ovocných stromů- tzv. barborky; komu barborky rozkvetou, bude brzy pořádat veselku
- obchůzka dívek v bílých šatech 4. prosince- obdarovávání hodných dětí sladkostmi, hrození dětem neposlušným

Organizace: frontální

Činnosti:

- seznámení s legendou- *Barbora byla dcera bohatého šlechtice, který se natolik bál, že se jeho dcera zamiluje a odejde od něj pryč, až ji jednoho dne zavřel do věže. Barboře se z věže podařilo po čase utéct, ale jeden z poddaných ji prozradil a otec ji našel. Velice se na ni rozzlobil a společně se soudci ji odsoudili k smrti- utětím hlavy. Barbora po cestě na popraviště utrhla větvičku, která uprostřed zimy vykvetla.*
- odměňování hodných dětí sladkostmi v převleku Barbory
- společné řezání větvíček ovocných stromů a keřů, zasazení do váz, pravidelná výměna vody a rosení

- **PEČENÍ ADVENTNÍCH PERNÍČKŮ**

Organizace: skupinová

Činnosti:

- cvičení na téma pečení perníčků- tematicky zaměřené zdravotní cvičení, při němž si „nanečisto“ nacvičíme přípravu těsta, válení, vykrajování a pečení
- seznámení s potravinami a jejich ochutnávka- cukr, mouka, koření, med
- příprava těsta- společně s dětmi si při ranních činnostech nachystáme

těsto (40dkg hladké mouky, 8 dkg másla, 12 dkg cukru, 2 vejce, 15 dkg medu, perníkové koření). Děti pomůžou s míšením ingrediencí na těsto, po zpracování jej uložíme do lednice odpočinout.

- válení těsta a vykrajování- dětem ukážu, čím se rozvaluje těsto, mají možnost si ho sami vyválet. Poté po malých skupinách (cca 5 dětí) začnou vykrajovat. Při práci jim asistuji - podebírám nevykrojené perníčky, znovu rozvaluji. Nakonec děti potrou perníky vajíčkem a odnese je paní kuchařce, která nám je upeče.
- zdobení perníčků- horkou čokoládou postříkám perníky a děti je cukrářským zdobením dotvoří.
- pracovní list- beruška a její perníčky (příloha č. 2), beruška napekla perníčky a potřebuje je pomoci ozdobit

• PÁSLI OVCE VALAŠI

1. <i>Pásli ovce valaši při betlémské salaši. Hajdom, ... Anděl se jim ukázal, do Betléma jim kázal. Hajdom, ...</i>	2. <i>„Jděte, jděte, pospěšte, Ježíška tam najdete.“ Hajdom, ... A on leží v jesličkách, obvinutý v plenčičkách. Hajdom, ...</i>
3. <i>Maria ho kolíbá, svatý Josef mu zpívá. Hajdom, ... „Hajej, dadej, synu můj, svatý Josef, pěstoun tvůj.“ Hajdom, ...</i>	4. <i>Maria se starala, kde by plének nabrala. Hajdom, ... Šla, utrhla z růže květ, ovinula celý svět. Hajdom, ...</i>

Organizace: frontální

- Činnosti:**
- naučení se všech slok vánoční koledy za doprovodu klavíru
  - doprovod dětí za pomoci vybraných Orfeových hudebních nástrojů

• ZDOBENÍ STROMEČKU A VÝZDOBA TŘÍDY

Organizace: individuální, skupinová, frontální

Činnosti:

- zdobení vánočního stromečku za poslechu vánočních koled- dětem jsou nachystány ozdoby (baňky, řetězy, slaněné a látkové ozdoby), kterými podle svého gusta ozdobí stromeček
- výroba řetězů z popcornu- navlékání popcornu na nit pomocí tupé jehly
- výroba papírových vloček- skládání a stříhání papíru
- výzdoba třídy- vyrobenými řetězy z popcornu, vločkami, betlémem, větvičkami ve vázičkách na stolečcích.

• POVÍDÁNÍ O SVATÉ LUCII

Zvyklosti:

- obchůzka dívek a žen v podvečer 13. prosince- špatné hospodyňky bila přes prsty, s větvičkami vyháněla špínu z koutů místnosti
- v tento den je zákaz předení a draní peří

Organizace: frontální

Činnosti:

- seznámení s Lucií- ochránitelka před čarodějnicemi- otázka: Kdo je čarodějnice?
- seznámení s její vizáží- oblečená celá v bílém, bílá špičatá škraboška na obličej, košík s vařajkou a větvičkami- otázka: Co je to vařajka?, kterými vymetala špínu z koutů- úkol: Kde je ve třídě kout?
- hra na Lucku- Lucka dá dětem možnost uklidit třídu a pak se vydá na obchůzku a kontroluje, zda-li je všechno uklizeno- jestli bude vše v pořádku, pohladí děti větvičkami po hlavě, nebude-li vše v pořádku, symbolicky pohrozí na děti vařajkou
- draní peří- děti si vyzkouší, jak se tato práce dělá.

• VÁNOČNÍ TRADICE

Organizace: frontální

Činnosti:

- seznámení se tradicemi praktikujícími se na Štědrý den, jejich ukázka:
  - **zdobení stromečku**- jen pro připomenutí, ve třídě již stromeček nazdobený máme; Jaké ozdoby patří na stromeček? Co dávali lidé na stromeček když neměli baňky a světelné řetězy?
  - **jmelí**- pokud se pod ním dva lidé políbí, budou se mít celý příští rok rádi

- **kapr-** patří na štědrovečerní tabuli, šupina z něj přináší peníze do domu
*„Kapřík špulí tlamičku, mlask, mlask, mlask
 zkouší zpívat písničku, mlask, mlask, mlask.
 Protože je malinký, mlask, mlask, mlask,
 pouští jenom bublinky, mlask, mlask, mlask.“*
- **chléb s medem-** vkládání kousku chleba s medem dětem do úst symbolizuje jejich hodné a dobré chování v příštím roce. Při vkládání do úst se odříkává:
„Vkládám ti chleba s medem do úst, abys byl sladký jako ten med.“
- **házení pantoflem-** podle tradice hází pantoflem svobodné dívky, které podle otočení špičky, buďto ke dveřím, nebo do místnosti, předpovídají, zda-li zůstanou příští rok doma (nezadané), nebo půjdou z chalupy pryč (najdou si mládence). Tento zvyk si přizpůsobíme na předpovídání faktu, zůstanou-li děti ve školce s námi, nebo ne.
- **zpěv koled-** za doprovodu Orfeových hudebních nástrojů (dřívka, triangel) si zazpíváme koledu „Pásli ovce Valaši“
- **orechové lodičky-** každé dítě má svoji lodičku, kterou si pustí; vysvětlím symboliku tohoto zvyku- poplují-li svíčky k sobě, budeme dobří kamarádi, pokud budou plavat každá svojí trasou, nejspíš se na sebe budeme v příštím roce zlobit.
- **krájení jablíčka-** co všechno potřebujeme na krájení jablíčka- děti hádají (prkénko, nůž); řekneme si básničku:
*„Vánoční stromeček zavoněl v pokoji,
 maminka u stolu jablíčko rozkrojí.
 A když ho rozkrojí, uvidím hvězdičku,
 co byla schovaná v červeném jablíčku.“*
 Význam krájení jablíčka- pokud bude hezká hvězdička, budeme mít v příštím roce štěstí a budeme zdraví.
- **zvoneček-** pokud si lidé něco přejí a zazvoní zvonečkem, přání se jim příští rok vyplní; zvoneček také oznamuje, že nám pod stromeček Ježíšek přinesl dárečky. Zahrajeme si poznávací hru zaměřenou na sluchovou analýzu- děti mají zavřené oči, zazvoním jedním zvonečkem, děti poté otevrou oči. Postupně zvoním s každým zvonečkem (minimálně 5 zvonečků) a děti mají za úkol poznat ten, který zvonil, když měli zavřené oči.

- **mazání tváří medem**- téměř zapomenutý Slovanský zvyk; pokud si namažeme na tvář med, symbolizujeme tak, že nás v příštím roce budou mít lidé okolo nás rádi
- **jablka, ořechy, perníčky na talíři**- budeme-li mít na Štědrý den všechny tyto pochutiny na stole, budeme plní síly, zdraví, moudrosti, radosti a mládí

• ŠTĚPÁNSKÁ KOLEDA- NA SLUŽBU

Zvyklosti: • kolední obchůzka dětí na 2. svátek vánoční- 26. prosince- chlapci a dívky chodili po domech příbuzných a prohlašovali, že přijdou sloužit. Dostávali za svůj slib závdavek. Jakmile se nechali pohostit, pospíchali k další rodině, kde se opět nabízeli do služby. Tato dětská obchůzka vyplynula z dřívějšího skutečného žádání o místo ve službě v příštím roce.

• Koledy:

1. „Koleda, koleda, Štěpáne,
co to neseš ve džbáně?
Nesu, nesu koledu,
upadl sem na ledu.
psi se na mňa sběhli,
koledu mi snědli.
A ten malý nejvíce,
roztrhal mně střevíce.“
(Charvátská Nová Ves)

2. „Koleda, koleda, Štěpáne,
co to neseš ve džbáně?
Nesu, nesu koledu,
upadl sem na ledu.
Já su malý koledníček
já sem přišel na trojníček.
Trojníček mňa dajte,
nic sa mňa neptajte.
(Charvátská Nová Ves)

3. „Starečku, starenko, strýčku, tetičko!
Já k Vám idu slúžit a chcu závdavek.“

4. „Vinšuju Vám šťastný a veselý
nový rok.
Panímámu bolí noha
a pantátu bok.
(Kostice)

Organizace: skupinová, frontální

Činnosti: • oblékání dětských krojů- Jak se chodilo oblékáno v dobách našich babiček a prababiček?
• dětské taneční hry- Kolo, kolo, mlýnský; Pásla ovečky, Cib, cib, Cibulinka, Kalamajka

- seznámení s tradicí dětské štěpánské obchůzky
- skupinová dramatizace obchůzky
- omalovánka- děvčátko v kroji- (příloha č. 2)

4.3.1 Evaluace projektu:

Advent je jedno z nejkrásnějších a zvyklostně nejbohatších období v roce. Jsem velice ráda, že jsem toto období mohla strávit s dětmi. Bohužel jsem ale narazila právě na dobu, kdy se v naší mateřské škole začaly nacvičovat vánoční besídky. Nácvik zabral mnoho času, neměla jsem proto možnost pracovat s dětmi denně, jak jsem si to původně naplánovala. V některé dny jsem spíše vyplňovala prostoje mezi jednotlivými aktivitami. Přesto se myslím, že projekt proběhl vzhledem k plánovaným vzdělávacím výstupům pozitivně. Hodnocení celého projektu jsem prováděla průběžně celých 14 dní. Hodnotícím prvkem mi byla zpětná vazba ze strany dětí (jejich reakce, styl práce, spolupráce se mnou, tematické rozhovory). Kvalitu nově nabitých vědomostí dětí jsem ověřovala záměrně kladenými otázkami při tematických činnostech.

Má první zvyklostní činnost s dětmi- svátek svaté Barbory proběhl bez větších obtíží. Děti jsem seznámila s legendou, zahrála jsem si na hodnou Barborku, která má děti ráda a odměnila jsem je pamlskem. Při návštěvě zahrádky jsme se vybavili nůžkami a ustříhli jsme pár větviček z třešně a zlatého deště, o které se děti v dalších dnech svědomitě staraly- měnily vodu a rosily je. Příště bych do toto téma zrealizovala tak, aby se děti více zapojovaly a měly více spontánních aktivit.

Při pečení perníčků a výzdobě třídy jsem dětem dala dostatek prostoru k seberealizaci. Dětem se velice líbila práce s těstem. Při raním cvičení jsme zaměřili rozcvičku na „imaginární“ přípravu těsta, a tak jsme postup nacvičili. Při skutečné přípravě děti ochutnávaly přísady, rozeznávaly od sebe mletý cukr a mouku a nejvíce se jim líbil kontakt přísad s holýma rukama při samotném zpracování. Samy si také těsto válely a vykrajovaly z nich perníčky. Největší ohlasy vzbudila činnost u dvou chlapců s mentální retardací, kteří u činností vydrželi nejdéle. Po upečení děti perníky ozdobily cukrářským zdobením, při kterém si skvěle rozvíjely jemnou motoriku.

Výzdoba třídy a vánočního stromečku probíhala také v režii dětí. Nejprve jsme po skupinkách vyrobili vánoční řetězy z popcornu, z proužků barevného papíru a vystříhli jsme papírové vločky na okna. Poté jsem dětem nachystala vánoční stromeček, baňky a jiné ozdoby a děti si třídu i stromeček vyzdobily po svém. Možnost vyzdobit si třídu se jim velice líbila. Některé děti s výzdobou tápaly, ale nakonec se uchýlily

k pomocným činnostem, podávaly koule, řetězy a podobně. Výsledek jejich snažení ocenily rodiče hned následující den při čertovské besídce.

Nácvik koledy „Pásli ovce Valaši“ byl skvělý. Děti koledu částečně znaly a velice je bavil zvukný refrén. Přidala jsem hru na klavír, na kterou děti nejsou příliš zvyklé, a také dřívka a triangel z Orfeovy sady hudebních nástrojů. Tuto koledu jsme zazpívali na besídce pro rodiče, i na besídce pro důchodce a sklídili jsme velký úspěch.

Na děti zapůsobila také aktivita spojená se svátkem svaté Lucie. Bohužel se mi nepodařilo uskutečnit draní peří, které jsem měla v návaznosti na toto téma v plánu, ale aktivity jsem zaměřila na úklid. Lucie kontrolovala, jestli je vše uklizeno. Pokud bylo vše v pořádku, děti byly odměněny pohlazením jedničkovým chvojím, pokud byl ovšem ve třídě nepořádek, Lucie dětem hrozila vařajkou. Děti Lucii vzpomínaly ještě několik dní potom.

Nejkrásnější odezva ze strany dětí proběhla v den, který jsme celý věnovali jen vánočním tradicím. Krásné byly okamžiky, kdy si děti dávaly pusinky pod jmelím, aby se měly v příštím roce rády. Děti si překvapivě dávaly polibky téměř bez ostychu. Nejvýznamnější okamžik pro mě byl ve chvíli, kdy jedna holčička na konci této aktivity vstala a chtěla dát pusinku kamarádovi, který ji jako jediný od nikoho nedostal. Měla jsem dobrý pocit, že jsem v dětech pomocí této aktivity vzbudila „něco“, co je nutilo všimnout si pocitů svých kamarádů. Dále jsme si vyzkoušeli věštit budoucnost pomocí pantofle, jablíčka a ořechových skořápek. Jeden ze skoro zapomenutých slovanských zvyků (vkládání chleba potřeného medem do úst dětem) mě také překvapil. Většina těch, kteří do té doby med nejedli, ho s chutí snědli.

Poslední den jsem do třídy přišla oblečená v kroji. Děti s úžasem pozorovaly, co se chystá. Když jsem otevřela kufr, kde byly kroje pro každé dítě, zavládla ve třídě radost. Všichni tancovali a zpívali. Na závěr jsme si nastínili tradici štěpánské koledy, kterou jsme si vyzkoušeli zdramatizovat.

Když zhodnotím svou práci z hlediska klíčových kompetencí, tak jsem dětem poskytla základní poznatky o kultuře a jejích časových proměnách prostřednictvím legend o historických postavách a zvyklostech. Při tematické rozcvičce, kde jsme trénovali postup při pečení perníčků získaly děti teoretickou zkušenost. Tu později využily při skutečném pečení, pomocí kterého objevily nové souvislosti a poznatky. Po vyslechnutí instrukcí se děti byly schopny při práci s pracovními listy a při navlékání řetězů dopracovat vlastními silami k závěru. Při vánoční výzdobě třídy jsem řízenými otázkami navedla děti k úvaze o našem prostředí ve školce, pomocí které si uvědomily,

že je potřeba třídu vánočně vyzdobit, aby se v ní i „vánočně“ cítily. Záměrné učení a pamatování se promítlo v básničce o kapříkovi a v koledě Pásli ovce Valaši. Při zvyklostní líbání pod jmelím měly děti možnost sledovat a napodobovat modely konkrétních mezilidských vztahů. Při pouštění skořápkových lodiček odhadovaly své síly, jestli je zvládnou pustit bez pomoci, nebo s ní. Chovaly se také ohleduplně k sobě i svým vrstevníkům a dbaly svým opatrným jednáním na své i jejich bezpečí. Ve hře se zvonečky, která byla zaměřena na sluchovou analýzu musely dodržovat předem daná pravidla. Svým, pro děti nečekaným, převlekem do lidového kroje jsem vzbudila pozornost a zájem o následující dění. Vzhledem k tomu, že tento krátký časový úsek činností inspirovaných lidovými tradicemi přispěl k naplňování širokého spektra klíčových kompetencí, lze předpokládat, že celá obsahová nabídka uvedená v textu práce by naplnila požadavky na rozvoj klíčových kompetencí dětí zcela uspokojivě.

Doufám, že si děti odnesly přinejmenším tolik poznatků, jaké jsem si při práci s nimi odnesla já. Některé činnosti bych organizačně řešila jinak, více bych zapracovala na individuálním a skupinovém systému, abych dětem poskytla příležitosti zapojovat se více do dění, některé témata bych obohatila například o tradiční rukodělné práce, jako je práce se slámou a peřím, některé bych neměnila. Většina dění je zdokumentována na přiloženém DVD a fotografie jsou obsaženy v příloze mé práce.

ZÁVĚR

Svou prací jsem chtěla ukázat na možnosti využití oblastního folkloru v třídním vzdělávacím programu v konkrétní mateřské škole. Zaměřila jsem se zejména na analýzu dokumentů s folklórními prvky a na naplňování vzdělávacích cílů z Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.

V teoretické části jsem se snažila nejprve seznámit čtenáře s časovými mezníky, které ovlivnily data dnešních svátků a slavností. Poté jsem se zaměřila na základní prvky folkloru Slovácka a do něj spadajících oblastí Kyjovska a Podluží, které ovlivňují nejen život dospělých, ale také dětí žijících v této oblasti v průběhu celého roku. Při popisu folklórních zvyklostí a událostí jsem se nezaměřovala pouze na dětmi udržované svátky a zvyklosti, ale pojala jsem svůj výčet komplexně. Věřím, že kreativní učitelky dokáží z každé tradice a zvyklosti vytvořit pro děti zajímavý a věkově přiměřený program. Při vyhledávání informací jsem byla překvapena množstvím publikací věnující se dané problematice. Seshlíkala jsem mnohem větší množství informací, než jsem mohla v této práci použít. Některé užitečné informace jsem zařadila také do příloh své práce.

Praktickou část tvoří třídní vzdělávací program pro konkrétní mateřskou školu. V úvodu části jsem stručně popsala třídu, pro kterou jsem třídní program vytvořila. Projekt s názvem „Babička vypráví...“ jsem uskutečnila v době Adventu od 5. do 16. prosince. Náplň činností se vztahovala ke konkrétním svátkům odehrávajícím se v dané době. Činnosti jsou zahrnuty v teoretické části práce. Jak už jsem popsala v evaluaci projektu, největším problémem při jeho realizaci byl nedostatek času způsobený nácvikem na dvě besídky, které se v průběhu mého projektu odehrály. Nicméně vzhledem k plánovaným cílům a očekávaným výstupům hodnotím celý projekt pozitivně. Průřez projektem je zaznamenán na přiloženém nosiči DVD.

Na základě vzniklého třídního vzdělávacího programu pro mateřskou školu a z něj vytvořeného projektu „Babička vypráví...“, vycházejícího z Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání si dovoluji tvrdit, že možnosti využití oblastního folkloru v tvorbě třídního vzdělávacího programu v mateřské škole jsou reálné a dětem přínosné.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- (1) <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/> [citováno 12. března 2012]
- (2) LANGHAMMEROVÁ, J., Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-525-0
- (3) KRUŽÍK, J., Lidové zvyky a slavnosti na Podluží. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982
- (4) PLICKA, K., VOLF, F., Český rok v pohádkách, písních, hrách a tancích, říkadlech a hádankách: Jaro. Praha: Vydavatelství družstevní práce, 1947.
- (5) Vynášení Morany V Mistříně 2010, foto František Synek <http://jiznimorava.fkaleidoskop.cz/lidove-zvyky/>(FOTO SYNEK, František. Lidové zvyky. [Http://jiznimorava.fkaleidoskop.cz/](http://jiznimorava.fkaleidoskop.cz/) [online]. [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: <http://jiznimorava.fkaleidoskop.cz/lidove-zvyky>)
- (6) ŠOTTNEROVÁ, D., Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-096-9
- (7) JANČÁŘ, J., Vlastivěda moravská: země s lid, nová řada, svazek 10. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost Brno, Strážnice: Ústav lidové kultury Strážnice, 2000. ISBN 80-86156-31-1 (ÚLK), ISBN 80-7275-005-4 (MVS)
- (8) TOUFAR, P., Český rok na vsi a ve městě: Září- prosinec. 1. vyd. Třebíč: Akcent, 2004. ISBN 80-7268-277-6
- (9) KRUŽÍK, J., Dětské hry, říkadla a tance z Podluží. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1976.
- (10) Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, VUP PRAHA, 2004
- (11) Manuál k tvorbě třídního vzdělávacího programu, VUP Praha 2005
- (12) SMOLKOVÁ, T., Slavíme s dětmi svátky. TeMi CZ, 2009. ISBN 978-80-87156-40-7
- (13) STUDENKA, F., AT AL, Náš kraj: folklór, obyčeje, historie, nářečí a jména v tradici a současnosti družstevních vesnic Moravská Nová Ves, Hrušky, Týnec a Tvrdonice. 1. vyd. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1982.
- (14) SVOBODOVÁ, E., Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9
- (15) LANGHAMMEROVÁ, J., Čtvero ročních dob v lidové tradici. Praha: Petrklíč, 2008. ISBN 978-80-7229-171-7

- (16) TOUFAR, P., Český rok na vsi a ve městě: Leden- srpen. 1. vid. Třebíč: Akcent, 2004. ISBN 80-7268-276-8
- (17) PLICKA, K., VOLF, F., Český rok v pohádkách, písních, hrách a tancích, říkadlech a hádankách: Léto. Praha: Vydavatelství družstevní práce, 1950.
- (18) PLICKA, K., VOLF, F., Český rok v pohádkách, písních, hrách a tancích, říkadlech a hádankách: Podzim. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1953.
- (19) PLICKA, K., VOLF, F., Český rok v pohádkách, písních, hrách a tancích, říkadlech a hádankách: Zima. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1960.
- (20) MACKOVÁ, VERONIKA. *ETNOGRAFIE - VERONIKA MACKOVÁ: Národopisné regiony ČR* [online]. © 2012, 10.3.2012 [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: <http://www.etnografie.estranky.cz/clanky/narodopisne-regiony-cr.html>
- (21) Portál jižní Moravy - Jižní Morava: Tradice a zvyky - Co vidět, co zažít - Turistické atraktivity - Jižní Morava [online]. © 2010 [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: <http://www.jizni-morava.cz/?tpl=41&typ=1&kat=114>
- (22) Fotogalerie - vše: Jízda králů-Vlčnov. *Obec Pavlov* [online]. © 2004-2010 [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: http://www.obec-pavlov.cz/index.php?sec=foto&sec2=&sec3=more_f&sec4=&kat=&id=81&co=&start=&lang=cz
- (23) Soubor Krušpánek slaví deset let - Hodonínský deník. SYNEK, FRANTIŠEK. *Hodonínský deník* [online]. 28.10.2011 [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: <http://hodoninsky.denik.cz/serialy/soubor-kruspanek-slavi-deset-let20111027.html>
- (24) Tradiční kraslice... In: *Janyňčina mozaika* [online]. 26. března 2010 [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: <http://jjanynka.blog.cz/1003/tradicni-kraslice>
- (25) Tupeská keramika. *Muzeum Tupeské keramiky* [online]. 24.8.2010 [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: http://www.muzeumkeramiky.cz/tupeska_keramika.php
- (26) Ruční tkaní - Nabídka. BUCHTELOVÁ, Hana. *Ruční tkaní* [online]. [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: <http://www.rucnitkani.net/?page=nabidka>

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1   Fotografie z projektu „Babička vypráví...“**
- Příloha č. 2   Pracovní listy použité k projektu „Babička vypráví ...“**
- Příloha č. 3   Bibliografie knih věnující se motivům dětského folklóru Slováků**
- Příloha č. 4   Malý zásobník projevů dětského folklóru na Slovácku**

Příloha č. 1

Fotografie z projektu „Babička vypráví ...“

Příloha č. 2

Pracovní listy použité k projektu „Babička vypráví ...“

Úkol: Pomoz berušce dozdobit perníčky

Úkol: Vybarvi děvčátko v kroji

Bibliografie knih věnující se motivům dětského folklóru Slovácka

- NOVÁKOVÁ, Z., Džbánek pohádek: na motivy slováckých lidových pohádek. 1. vyd. Brno: Blok, 1993. ISBN 80-7029-087-0

Svazek 26 pohádek pro děti psaný na motivy slováckých pohádek. Nejde o jejich parafráze. Autorka si vypůjčila pouze jejich motivy.

- NOVÁKOVÁ, Z., Rybí drahokamy: pověsti ze Slovácka, pohádky z dalekých zemí. Doslov Václav Frolec. 1. vyd. Brno: Blok, 1978.

Kniha, jak už v jejím podtitulu stojí, je rozdělena do dvou samostatných celků. V prvním celku autorka vypravuje 31 pověstí vztahujících se k různým místům a událostem Slovácka. Druhá část obsahuje 30 pohádek z exotických zemí (Arménie, Barma, Čína, Gruzie, Indie, Indonésie, Japonsko, Kazachstán, Korea, Mongolsko, Turkmenistán, Vietnam).

- RICHTER, V., Lidská réva. Břeclav: Moraviapress, 1992

Kniha obsahuje 60 pověstí o Mikulovsku a okolí. Je rozdělena do pěti kapitol: Mikulovské pověsti, Letopisy staré synagogy, Pálavské hrady vyprávějí, Bývalo- a není, Z kraje malovaného sluncem. V krátkých a čtivých pověstech jsou popsány historické události a perličky tohoto mikroregionu.

- SALAJKOVÁ, I., Tajemné pověsti kraje pod Pálavou a Weinviertelu. 1. vyd. Mikulov: ZO ČSOP ADONIS, 2010. ISBN 978-80-254-6896-8

Jedná se o dvojjazyčnou publikaci s 16 moravskými a 11 rakouskými pověstmi, popisující události nejen hradů na Pálavě a hradu Falkensteinu v Rakousku, ale také jiných míst v dané oblasti. V publikaci se vyskytují nadpřirozené bytosti (čerti, vodníci, čarodějnice, draci) a nechybí zde ani vysvětlení, jak se vzala na Moravě vinná réva.

- SOJKOVÁ, K., Lohovecké děti. 3. vyd. Brno: Blok, 1979.

Příběhy v této knize popisují běžný život a postřehy dětí z obce Hlohovec nedaleko města Valtice. Jsou obohaceny místním nářečím.

Malý zásobník projevů dětského folklóru na Slovácku

Rozpočítadla:

*Enyky, Benyky, kliky, bé,
ábr, fábr, domine,
elce, pelce, do pekelce,
bába dělá kotrmelce.*

En, ten, ten,

ten musí jít z kola ven.

(Týnec, Hrušky, Moravská Nová Ves, 1980)

*Plulo mýdlo po Vltavě,
jmenovalo se Apipapibliteblitebau,
kdo to slovo nevysloví,
ten musí jít z kola dál.*

(Týnec 1980)

*Plula loď, neplula,
jenom tak bublala,
vypadl z ní námořník Bambula.*

*A teď sedí u ždímačky,
natahuje podlikačky.*

Bum, bác, ven,

je to ten,

ten musí jít z kola ven.

(Tvrdonice, Hrušky 1980)

Jeden, dva, tři,

my jsme bratři.

Jeden je tu mezi nama,

co tu smrdí kalinami.

Ať je to ten, nebo ten,

ten musí jít z kola ven.

(Týnec 1981, muž, nar. 1914)

*Aka, fuka, funda luka,
funda, káva, kemen duk,
ak fuk, funda luk,
fund káva, kemen duk.*

(Týnec 1980)

*Enyky, benyky,
nemastné knedlíky,
olšam, balšam, tyč,
ty jdi z kola pryč.*

(Ladná)

*Endele, mandele, skok,
přeskočil zajíček plot,
přeskočil dvě hrušky
hledaje Berušky,*

Beruška je tot ...

(Prušánky)

Říkadla:

*Apolénko,
chyt' polénko,
udeř Janka
pod kolénko.
(Týnec 1928)*

*Jakube,
máš gatě na dubě,
Kdo ti pro ně poleze?
Stará baba nemože.
(Týnec 1928)*

*Běží zajíc zpoza stohu,
roztrhl si zadní nohu.
Liška mu ji zašívala,
veverka se posmívala.
Chyt' veverka za uši,
povedem ju k Maruši.
Od Maruše k Ance
na makové žgance.
Od Anky k Jurovi
na makové pirohy.*

*Slepice:
Kokokokodák,
kam mám to vajíčko dát?
Stařečkovi na tabák
a stařence na gořalku.
Kohout:
Milý brachu,
dej mi hrachu.
Až namlátím,
zas ti vrátím.*

*Vrána letí, nemá dětí.
Kam je dala? Zakopala.
Co jim dala? Trochu mlíčka,
naposledy tři jablíčka.
(Moravská Nová Ves 1928)*

*Hej, hej, krkavec
nemá kusa nohavec,
ani kusa gatiska,
coby přikryl stehniska.
(Moravská Nová Ves, 1928)*

*Padá, padá rosička
do našeho humníčka
a do naší zahrádky,
budú vonět fialky.
(Tvrdonice)*

*Snížek se nám chumelí,
zima je zimička,
pod tím bílým příkrovem
zapadla cestička.
(Moravská Nová Ves)*

*Dú kravičky, dú
jedna za druhú,
jedna nese mléčko,
druhá telátečko,
třetí smetanu.
(Kostice)*

Jazykolamy:

*Měla babka vrabce v kapse a ten dědek babce vrabce v kapse stisk a ten vrabec babce
v kapse písk. (Moravská Nová Ves 1928)*

*Petře, Pavle, pověz pravdu pravdivou, prodala-li ti pekařka peřinu prachovou.
Šla Prokopka pro Prokopa, spadli oba do potoka. Pojd', Prokope, dom, nasypat koňom.
(Týnec 1981)*

Hádanky:

I když na mě čekáte, i když na mě voláte, přijdu-li, utíkáte. (Děšť)

*Má to nohy jako kočka, má to oči jako kočka, má to hlavu jako kočka a není to kočka.
(Kocour)*

Kdy je kráva nejtěžší? (Když mi stojí na noze)

Jde posel čtyřrohý, nikomu nic nepoví a přece všechno vypoví. (Dopis)

Cupe, dupe v lese, nůši jehel nese. (Ježek)

Je to těžké a nic to neváží. (Hádanka)

Chodí každý den ven a přece je doma. (Slimák)

Čím je jich víc, tím míň váží. (Díry v sýru)

Na co nemůže sluníčko pod širým nebem svítit? (Na stín)

Pohybové hry:

Hrají alespoň tři hráči, ale může hrát i větší skupina. Jeden představuje ježibabu. Ostatní k ní přijdou, naznačují loupání perníku a přitom říkají: „Loupu, loupu perníček, už mám plný košíček.“ Ježibaba vyběhne a honí je. Koho chytí, stává se ježibabou a hra se opakuje. Nebo chyceného „zamkne“ do „chaloupky“, schová klíček a hra se opakuje se zbývajícími hráči, až jsou všichni chyceni.

(Hrušky 1980)

Na jestřába

Hraje libovolný počet dětí. Hráči stojí v zástupu a vzájemně se drží v pase. První z nich představuje jestřába. Ten se snaží co nejdříve chytit posledního v řadě. Jakmile se mu to podaří, proběhne poslední do čela zástupu a stává se jestřábem. Hra se opakuje.

(Hrušky)

Na divokou kačenu

Jde o hru na honěnou, které předchází rozpočítávání:

„Kačena se rozseděla

v rákosovém listě,

osm vajec vyseděla,

jedno bylo čisté.

Huky buky mezi buky,

jeden půjde z kola přech.“